

VÝZKUMNÉ
CENTRUM
REGIONÁLNÍHO
ROZVOJE

Hospodaření průmyslových podniků se sídlem v kraji Vysočina v roce 2004

Analýza a syntéza finančních ukazatelů

Brno, srpen 2006

Masarykova univerzita v Brně
Centrum pro regionální rozvoj

Hospodaření průmyslových podniků se sídlem v kraji Vysočina v roce 2004

Analýza a syntéza finančních ukazatelů

Databázi vybraných ukazatelů z rozvah a výkazů zisků a ztrát připravil:

Bc. Martin Řeřicha

Výzkumnou zprávu zpracovali:

Bc. Martin Řeřicha
Mgr. Radek Řeřicha
Doc. RNDr. Václav Toušek, CSc.

Odborná konzultace

Mgr. Václav Novák

Brno, srpen 2006

Masarykova univerzita v Brně
Centrum pro regionální rozvoj

OBSAH:

1. Úvod	4
2. Datová základna a dosavadní finanční analýzy odvětví průmyslu v ČR	5
3. Analyzované ukazatele, stručné vysvětlivky a metodické poznámky	11
4. Historie podnikání v okresech kraje Vysočina	13
4.1. Jihlavsko	13
4.2. Havlíčkovobrodsko	14
4.3. Pelhřimovsko	16
4.4. Třebíčsko	17
4.5. Žďársko	19
5. Hlavní parametry analyzovaného souboru průmyslových podniků se sídlem v Brně	21
6. Výsledky hodnocení s důrazem na odvětvovou strukturu	28
6.1. Obrat	28
6.2. Hospodářský výsledek	32
6.3. Účetní přidaná hodnota	39
6.4. Kraj Vysočina a Česká republika	40
7. Produkční charakteristiky okresů kraje Vysočina	
6.5. Kraj Vysočina a Česká republika	42
7. Největší průmyslové podniky kraje Vysočina	48
8. Závěry	51

1. Úvod

Naše nové účetnictví, koncipované pro tržní ekonomiku a platné od 1.1.1993, je založeno na tradicích naší země a současně akceptuje obecně uznávané obecné zásady (tzv. obecné účetní prostředí), direktivy Evropské unie, mezinárodní účetní standardy a přejímá některé prvky účetnictví ze zemí kontinentální Evropy (zejména Francie a SRN). Základní funkcí účetnictví je poskytovat všem uživatelům spolehlivé informace o tom, jak je daná obchodní společnost (firma) ekonomicky zdatná. Od účetnictví se požaduje, aby poskytovalo reálné informace o majetkové a finanční situaci firmy (k určitému datu), o hospodářském výsledku (za určité časové období), o tom jak je management firmy úspěšný ve finančním řízení, zda zajišťuje dlouhodobou stabilitu firmy, zda dosahuje přiměřené výnosnosti vložených prostředků a zda je schopen průběžně hradit dluhy firmy.

Finanční ukazatele o hospodaření firem získává Český statistický úřad (ČSÚ) pomocí vyplněných statistických výkazů P 4-01 a P 5-01. Přestože data uvedená ve výkazech podléhají utajení podle zákona o ochraně individuálních údajů, je většina z nich veřejnosti k dispozici, neboť jsou součástí účetních závěrek jednotlivých ekonomických subjektů. Podle Obchodního zákoníku z roku 1991 i Velké novely Obchodního zákoníku z roku 2000 jsou tyto údaje přístupné veřejnosti a jsou dostupné na krajských soudech.

Účetní závěrky skládající se z rozvahy a výkazu zisků a ztrát umožňují podrobně analyzovat hospodaření nejen jednotlivých firem, ale také celých odvětví podle územních jednotek (měst, okresů či krajů). V souvislosti s přijetím České republiky do EU je schvalována řada programových a strategických dokumentů pro nové kraje, nebo i menší území jako jsou např. města. Lze se domnívat, že program rozvoje území by se měl opírat mj. také o finanční analýzu hospodaření ekonomických subjektů působících v území. Ta by měla být důležitým podkladem pro zpracování SWOT analýzy hospodářství dotčeného území. Finanční analýza je však podmíněna vybudováním databáze vybraných finančních ukazatelů za jednotlivé firmy.

Centrum pro regionální rozvoj Masarykovy univerzity v Brně (CRR) se zabývá analýzou výkonnosti průmyslových firem již od roku 2002. Dosud v rámci své vědeckovýzkumné činnosti zpracovalo řadu studií pro město Brno, Jihomoravský kraj a ČR. V roce 2004 projevil zájem o zpracování obdobné studie zabývající se hospodařením průmyslových podniků se sídlem v kraji Vysočina také Krajský úřad tohoto kraje. Studie se zabývala hospodařením podniků v roce 2003. Protože výsledky za jediný rok nemusí poskytovat objektivní údaje o výkonnosti jednotlivých podniků či celých odvětví (je potřeba mít analytické rozbory za delší časové období), požádal odbor regionálního rozvoje CRR o zpracování analýzy také za rok 2004. Nově zpracovaná analýza tak již může naznačovat vývojové tendence a jisté trendy ve vývoji průmyslu v posledním období v kraji Vysočina.

2. Datová základna a dosavadní finanční analýzy odvětví průmyslu v ČR

Za základní analýzu (pouze kumulovaná data bez textového komentáře), dotýkající se problematiky průmyslu a jeho hospodářských výsledků, lze nyní v ČR považovat analýzu dat zjištěných **Českým statistickým úřadem**, který ji nyní každoročně zveřejňuje v publikaci „**Ekonomické výsledky průmyslu ČR**“. Obsahuje výsledky zpracování ročního statistického šetření v ekonomických subjektech s převažující průmyslovou činností. Poslední vydaná publikace ČSÚ z července 2006 zahrnuje výsledky o hospodaření průmyslu a jeho odvětví za roky 2000 až 2004. Údaje jsou vedeny pouze za celou ČR.

Roční strukturální šetření v ČR bylo zahájeno od počátku roku 1997 a bylo připraveno ve spolupráci s francouzským statistickým úřadem INSEE jako tranzitivní projekt produkčních statistik, tedy společné šetření pro všechna odvětví (nejen průmyslová) zahrnující tržní činnosti. Pro činnosti v oblasti peněžnictví a pojišťovnictví jsou organizována samostatná šetření, především z důvodu používání odlišného systému účetnictví, ale zpracovávána jsou stejným způsobem. Společný projekt znamená, že existuje jednotné výběrové schéma, společný dotazník a jednotný systém dopočtů. Projekt funguje až do současnosti a je koncipován především jako hlavní zdroj dat pro sestavení národních účtů, což implikuje i metodu výběru respondentů, a to především odvětvové hledisko.

Roční strukturální šetření je jediné šetření, které poskytuje výsledky za průmysl jako celek bez ohledu na velikost nebo právní formu subjektu. Vzhledem k tomu, že je i vstupní informací pro systém národního účetnictví, má zcela ojedinělé postavení i pro meziroční odhady vývoje průmyslu jako celku.

Základní zpravodajskou jednotkou průmyslové statistiky je podnikatelský subjekt, tj. právnická nebo fyzická osoba, která má postavení podnikatele. Subjekty jsou rozděleny, bez ohledu na svou hlavní činnost, do dvou skupin:

- fyzické osoby podnikající na základě Živnostenského zákona (a obdobných předpisů),
- právnické osoby podnikající na základě Obchodního zákona, tedy obchodní společnosti (mezi ně patří i fyzické osoby zapsané v Obchodním rejstříku).

Protože pro tyto dvě skupiny platí předpisy, upravující jejich účetní systém různým způsobem, byly tomu přizpůsobeny i dotazníky.

Výběr firem je strukturován podle odvětví (dvoumístné kódy odvětvové klasifikace ekonomických činností - OKEČ) a velikostních skupin subjektů. Skupina subjektů s počtem zaměstnanců 100 a více je šetřena 100 %, ve skupině subjektů 10 - 99 zaměstnanců je výběr zhruba 55 % a ve skupině podniků s méně než 10 zaměstnanci je procento výběru necelých 2,6 %.

Dalším limitujícím faktorem pro jiná požadovaná třídění dat (např. lokální hledisko) jsou i omezení daná chybějícími zdroji pro doplnění a aktualizaci údajů v Registru ekonomických subjektů, zejména pokud se týká správného zařazení vykonávané činnosti do odvětví (OKEČ), místa výkonu činnosti a dokonce informace o tom, zda je zpravodajská jednotka vůbec aktivní. Proto jsou data za jednotlivá léta do určité míry ovlivněna postupným zlepšováním kvality Registru ekonomických subjektů, jako opory výběru. Rovněž postupné získávání informací o převažující činnosti podniků a následné přesuny mezi odvětvími ovlivňuje výsledky a zejména meziroční porovnatelnost. Výsledky hospodaření za jednotlivá odvětví jsou tedy zveřejňovány pouze za území celé České republiky.

Fyzické osoby (nezapsané v Obchodním rejstříku) jsou bez ohledu na počet zaměstnanců obesílány **výkazem P 4-01**, který obsahuje následující údaje:

- identifikační část,
- charakteristiku firmy – počet měsíců po které podnikala (slouží pro dopočty),
- slovní popis činnosti (slouží pro úpravu zařazení do odvětví),
- informaci, zda je respondent plátcem DPH,
- dotaz na počet místně oddělených provozoven (slouží pro registr),
- dotaz na vedení účetnictví (jaký systém používají a zda vedou účetnictví nebo používají možnost uplatnění nákladů procentní sazbou z výnosů),
- oddíl o počtu zaměstnanců a mzdách,
- oddíl o příjmech a výdajích,
- oddíl majetku a závazcích,
- dotaz na pořízení investic,
- oddíl o investicích.

Právníkové osoby a fyzické osoby zapsané v obchodním rejstříku (účtující ze zákona v soustavě podvojného účetnictví) jsou obesílány **výkazem P 5-01** ve třech mutacích v závislosti na počtu zaměstnanců, a to:

- mutací výkazu (a) pro podniky s 0 – 19 zaměstnanci (bez akciových společností),
- mutací výkazu (b) pro podniky s 20 – 99 zaměstnanci (včetně akciových společností s počtem zaměstnanců 0 – 99),
- mutací výkazu (c) pro podniky se 100 a více zaměstnanci (včetně akciových společností).

Největší rozsah má dotazník pro skupinu podniků se 100 a více zaměstnanci, který obsahuje následující oblasti otázek:

- identifikační část (navíc proti fyzickým osobám i dotazy na změnu organizační struktury),
- oddíl o počtu zaměstnanců a mzdách,
- tvorba hospodářského výsledku,
- struktura výnosů,
- struktura nákladů,
- souhrnný oddíl o stavech aktiv ve třech skupinách – netto stav ke konci minulého roku, netto a brutto stav ke konci běžného roku,
- nehmotný investiční majetek (NHIM) - ukazatele stavu a jeho změn celkem a v tom dle druhu NHIM,
- pořízení nehmotných investic - podle druhu pořízení a úbytku,
- hmotný investiční majetek (HIM) - ukazatele stavu a jeho změn celkem a v tom dle druhu HIM,
- pořízení hmotných investic - ukazatele podle druhu pořízení a úbytku,
- oceněná hmotná nevyrobená aktiva – ukazatele stavu a jeho změn podle druhu,
- finanční investice – ukazatele stavu a jeho změn podle druhu změny,
- zásoby – ukazatele stavu a jeho změn podle druhů zásob,
- finanční majetek – ukazatele druhu majetku podle stavu a druhu změn stavů,
- pohledávky – ukazatele druhů pohledávek podle stavu a změny stavu,
- stavy pasiv na začátku a na konci období podle druhů,
- ocenění cenných papírů v aktivech – ukazatele v cenách pořizovacích a tržních,
- doplňkové ukazatele – daně, příspěvky, externí transakce ovlivňující jmění podniku.

Celkový počet polí k vyplnění v nejširší verzi dotazníku je kolem 1200 (i když samozřejmě nejsou vždy všechna obsazena). Navíc je povinnou přílohou dotazníku pro právnické osoby samostatný oddíl rozepisující tržby za vlastní výrobky a zvláště i tržby za zboží, stavy zásob nedokončené výroby a polotovarů a data o vývozu podle podrobné klasifikace výrobků SKP (Standardní klasifikace produkce) a rovněž i další oddíl, kde je obdobným způsobem podrobně rozepisována spotřeba. Oba tyto oddíly slouží pro konstrukci input-output tabulek v systému národních účtů.

Rozsah dotazníků dosud přináší řadu problémů, někdy jde o nízkou vypovídací schopnost údajů, ale především jde o četné chyby v dotaznících a problémy při zpracování. Proto bylo do programu priorit naší statistiky pro nejbližší období zařazena i inovace strukturálního šetření. V současné době probíhají práce na přípravě nové generace tohoto šetření s cílem uspokojit plně i požadavky Nařízení (EC) 58/97, modernizovat jeho zpracování a samozřejmě i pokusit se revidovat jeho rozsah.

Výsledky strukturálního šetření jsou publikovány jednak za tři základní kategorie průmyslu (dobývání nerostných surovin, zpracovatelský průmysl, výroba a rozvod elektřiny, plynu a vody) a dále pak za tzv. subkategorie průmyslu, neboli odvětví průmyslu (v některých případech jsou jednotlivá odvětví agregována). V případě dobývání nerostných surovin na dvě odvětví, a to dobývání energetických surovin a dobývání ostatních nerostných surovin, v případě zpracovatelského průmyslu jde o agregace průmyslu potravinářského a tabákového (OKEČ 15 a 16), dále textilního a oděvního (OKEČ 17 a 18), papírenského a polygrafického (OKEČ 21 a 22), hutnického a kovozpracujícího (OKEČ 27 a 28). Dopravní strojírenství zahrnuje jak odvětví 34 (výroba dvoustopých motorových vozidel), tak odvětví 35 (výroba ostatních dopravních zařízení). Největší agregace je tvořena odvětvími, které vyrábějí elektrické a optické přístroje (OKEČ 30 až 33). Pro tuto agregaci se používá pojem elektrotechnický průmysl. Zpracovatelský průmysl je tak rozčleněn na 14 odvětví. Publikace nečlení odvětví výroby a rozvodu elektřiny, plynu (OKEČ 40) a vody (OKEČ 41). ČSÚ pro všechna uvedená odvětví provedl dopočty jednotlivých ukazatelů za podniky neúčastníci se strukturálního šetření.

Kromě Českého statistického úřadu se analýzou hospodaření podniků za průmyslová odvětví (ale pouze za zpracovatelský průmysl) zabývá **Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR** (MPO), které ji od roku 1998 pravidelně zveřejňuje v publikaci „**Panorama českého průmyslu**“. Poslední publikovanou analýzou byla analýza za rok 2004. Pro zpracování této publikace byla použita upravená a rozšířená metodika pro výpočet produkčních charakteristik a poměrových ukazatelů zpracovatelského průmyslu, harmonizovaná v maximální míře s definicemi a výpočty používanými ČSÚ. Tato metodika používá shodných definic i obsahového vymezení pojmů jako ČSÚ. Základním datovým zdrojem jsou roční statistické výkazy P 4–01 (fyzické osoby nezapsané do Obchodního rejstříku), P 5–01 (fyzické a právnické osoby zapsané do Obchodního rejstříku), a statistika Generálního ředitelství cel.

Na rozdíl od ČSÚ Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR analýzu hospodaření ekonomických subjektů za zpracovatelský průmysl provádí důsledně nejen za jednotlivá odvětví, ale dokonce také za jednotlivé výrobní obory v odvětvích identifikovaných prvními třemi čísly v odvětvové klasifikaci ekonomických činností. V některých případech je však potřeba údaje za výrobní obory brát s rezervou, neboť dopočtené údaje jsou větší než data získaná pomocí statistických výkazů. Dále pak jsou do analýzy zahrnuty všechny podnikatelské subjekty, bez ohledu na právní formu, bez ohledu na počet zaměstnanců a bez ohledu na to, zda jsou či nejsou uvedeny v Obchodním rejstříku. Finanční ukazatele jsou v některých případech vedeny

nejenom v běžných cenách, ale také ve stálých cenách vztažených k roku 2000. V publikaci, která reprezentuje hospodaření za rok 2004, jsou v časových řadách uvedeny údaje za roky 2000 až 2004.

Další publikací, kterou vydává MPO je „**Finanční analýza průmyslu a stavebnictví**“; poslední analytická zpráva se váže k roku 2004. Finanční analýza navazuje na souhrnné analýzy vývoje ekonomiky ČR a odvětví v působnosti MPO, které ve čtvrtletní periodicitě zpracovává Odbor analýz a statistiky MPO a s tím, že se podrobněji zabývá finančními ukazateli průmyslových a stavebních organizací. Data pro finanční analýzu vycházejí z kombinace dvou výkazů (čtvrtletní výkaz P3-04 ČSÚ a čtvrtletní resortní výkaz Res/MPO/P3-04). Údaje tabelárně publikované však vycházejí z monitoringu ekonomických subjektů se 100 a více zaměstnanci.

Ve druhé polovině devadesátých let se problematikou finančních analýz za odvětví průmyslu začalo zabývat více soukromých společností působících v oblasti ekonomického poradenství. Postupně se nejvýznamnější z nich stala společnost **ASPEKT Kilcullen**, která vznikla v roce 1994. Od počátku své existence si vytvořila a udržuje velice rozsáhlou databázi podnikových informací a širokou škálou svých informačních produktů se řadí na přední místo mezi českými informačními agenturami. V roce 1997 začala společnost provádět intenzivní sběr dat z dalších trhů Střední a Východní Evropy (Polska, Maďarska, Slovenska a Ruska, atd.). Společnost od 1.1.2002 změnila název na ASPEKT Central Europe Group. Od roku 1997 společnost vydává publikace pro jednotlivá odvětví průmyslu pod názvem „**Odvětvová analýza ASPEKT**“. Analýzy se opírají o rozbor konsolidovaných **účetních závěrek** jednotlivých firem reprezentujících průmyslová odvětví.

Společnost ASPEKT se v počátku při svých analýzách soustředila na takzvanou SPIDER analýzu. Model analýzy je založen na komparaci finančních ukazatelů jedné společnosti s hodnotami, které reprezentují odvětví do kterého společnost patří. Jednotlivé ukazatele byly rozděleny do čtyř základních skupin A až D. Například skupinu A tvoří ukazatele rentability. Později se společnost zaměřila na metody posuzující finanční zdraví a riziko podniku. Pro hodnocení se jedním z rozhodujících kritérií stalo posouzení budoucí schopnosti firmy dostát svým závazkům. Takováto analýza se tedy zaměřuje na finanční situaci firmy z hlediska možného finančního kolapsu, tj. bankrotu a následnou identifikaci ohrožených firem. Součástí zvoleného přístupu je vybrat dostupné finanční ukazatele z účetních závěrek a pomocí matematicko-statistických testů rozlišit ohrožené podniky od „dobrých“. Průkopníkem tohoto přístupu pro hodnocení firem byl profesor Altman, který na základě empirického výzkumu publikoval v roce 1968 agregovaný vzorec pěti vážených ukazatelů pro ohodnocení finanční bonity firemních subjektů. Pro specificky české podmínky byl manželi Neumaierovými sestaven index IN, který vychází z podobného principu (Neumaier, I., Neumaierová, I.: Analýza odvětví a podniků jako základ pro hodnocení cenného papíru. Aspekt, 1996, č. 2, s. 98 – 108)..

Objektivita uvedených analýz je závislá na úplnosti dat za jednotlivá odvětví, tedy od zahrnutí co možná největšího počtu firem daného odvětví do analýzy. Jednoduše řečeno komparace je závislá na počtu získaných účetních závěrek.

Účetní závěrky jsou součástí obchodního rejstříku (viz dále), který je veden na příslušném krajském soudu. Obchodní rejstřík je veřejný seznam, do kterého se zapisují zákonem stanovené údaje týkající se podnikatelů nebo organizačních složek jejich podniků, o nichž to stanoví zákon.

Do obchodního rejstříku se zapisují tyto údaje:

- a) firma, u právnických osob sídlo, u fyzických osob bydliště a místo podnikání, liší-li se od místa trvalého pobytu,
- b) identifikační číslo,
- c) předmět podnikání (činnosti),
- d) právní forma právnické osoby,
- e) jméno a bydliště nebo firma a sídlo osoby nebo osob, které jsou statutárním orgánem nebo jeho členy, s uvedením způsobu, jakým jednají jménem právnické osoby, a den vzniku, popřípadě zániku jejich funkce; jestliže je statutárním orgánem nebo jeho členem právnická osoba, též jméno a bydliště osob, které jsou jejím statutárním orgánem nebo jeho členem,
- f) označení, sídlo a předmět podnikání (činnosti) odštěpného závodu nebo jiné organizační složky podniku, jméno vedoucího a jeho bydliště,
- g) jméno prokuristy a jeho bydliště s uvedením způsobu, jakým za podnikatele jedná,
- h) další skutečnosti, stanoví-li to zákon.

Součástí obchodního rejstříku je sbírka listin obsahující kromě jiného výroční zprávy, řádné, mimořádné a konsolidované účetní závěrky, pokud nejsou součástí výroční zprávy, vyžadují-li jejich vyhotovení tento zákon nebo zvláštní právní předpis a je-li uložena povinnost ověření účetní závěrky, také zprávu auditora o něm, mezitímní účetní závěrky, pokud jejich sestavení vyžaduje tento zákon, zprávu o vztazích mezi propojenými osobami; na listině obsahující rozvahu (bilanci) musí být uvedeny identifikační údaje osob, které ji podle zákona ověřují.

Obchodní rejstřík je každému přístupný. Každý má právo do něj nahlížet, pořizovat si kopie a výpisy. Na požádání vydá rejstříkový soud úředně ověřený úplný nebo částečný opis zápisu nebo listiny uložené ve sbírce listin, výpis nebo potvrzení o určitém zápisu nebo potvrzení o tom, že v obchodním rejstříku určitý zápis není. Úředním ověřením se potvrzuje shoda opisu nebo výpisu se zápisem v obchodním rejstříku nebo s listinou uloženou ve sbírce listin.

Je zarážející, že řada společností své účetní závěrky na krajské soudy dosud nepředkládá ač je to jejich povinností vyplývající z Obchodního zákoníku. Tato skutečnost negativně ovlivňuje odvětvové analýzy průmyslu, neboť jejich zpracovatel je musí získávat jiným způsobem. Lze se ale domnívat, že disciplína podnikatelských subjektů se bude v budoucnu zlepšovat. Je zřejmé, že finanční údaje uvedené v účetních závěrkách nejsou zatížené chybami, jako je tomu v případě vyplňování statistických výkazů P 4-01 a P 5-01. Podle Velké novely Obchodního zákoníku musí být účetní závěrka auditovaná povinně u všech akciových společností a u společností s ručením omezeným v případě, že společnosti splňují alespoň dvě ze tří základních podmínek:

- čistý obrat činil v uplynulém účetním období více než 80 mil. Kč,
- čisté obchodní jmění činilo více než 40 mil. Kč,
- průměrný evidenční počet pracovníků v uplynulém účetním období byl více než 50.

Auditem by objektivita údajů v účetní závěrce měla být zaručena.

V úvodu výzkumné zprávy bylo naznačeno, že v ČR chybí odvětvové analýzy menších územních celků, které by se opíraly o rozbor finančních ukazatelů průmyslových firem. V roce 2002 vznikla nová poradenská společnost **EuroAnalysis** a ta si mj. vytkla za cíl během let 2003 a 2004 prezentovat analýzy hospodářství všech čtrnácti krajů naší republiky. Tyto analýzy sledují jak významná odvětví daného regionu a podnikovou sféru, tak i možné příležitosti a rizika. Publikovaný materiál obsahuje především informace o hospodářském

rozvoji dané oblasti, a to v detailním popise podnikatelské základny. Analýzy krajů vznikly za vydatné spolupráce Hospodářské komory ČR. Neposkytují však informace o výkonnosti jednotlivých průmyslových odvětvích, zejména ve srovnání s celorepublikovými průměry. Společnost EuroAnalysis publikuje i tzv. sektorové (odvětvové) analýzy, ve kterých však chybí jakékoliv mezikrajské srovnání.

Z vysokoškolských pracovišť se problematikou oceňování průmyslových podniků nejvíce zabývá **katedra podnikové ekonomiky Vysoké školy ekonomické** v Praze, která v této oblasti řeší řadu grantových projektů (Dvořáček, J., Krausová, J., Neumaierová, I., Sedláčková, H., Synek, M. a další). Žádný z nich se však nezabývá hodnocením průmyslových odvětví na nižší než celorepublikové úrovni. Snad (?) jedinými analýzami výkonnosti průmyslových odvětví na úrovni města jsou výzkumné zprávy CRR týkající se Brna z roku 2001 – 2003 a na krajské úrovni týkající se Jihomoravského kraje a kraje Vysočina. Řešitelský kolektiv při rozboru hospodaření průmyslových podniků se sídlem v kraji Vysočina za rok 2004 zvolil obdobnou metodiku, jako v roce předchozím.

3. Analyzované ukazatele, stručné vysvětlivky a metodické poznámky

Pro analyzovaný soubor průmyslových podniků se sídlem v kraji Vysočina v roce 2004 byly vybrány následující finanční ukazatele (v závorce je uváděno jejich postavení jak ve výkazu zisků a ztrát, tak v rozvaze):

Zaměstnanci (používaný výraz pracovníci): průměrný evidenční počet zaměstnanců ve fyzických osobách, který se vypočítává jako aritmetický průměr průměrného počtu zaměstnanců za jednotlivé měsíce (v ročním výkazu o práci Práce 3-01 údaj ve sloupci 8).

Obrat firmy (ve výkazu zisku a ztrát označení II.1. + I.): součet tržby za prodej vlastních výrobků a služeb a tržeb za prodej zboží.

Tržby za prodej vlastních výrobků a služeb (ve výkazu zisku a ztrát označení II.1.): tržby za prodej vlastní hmotné a nehmotné produkce externím odběratelům.

Tržby za prodej zboží (ve výkazu označení I.):

Celkový hospodářský výsledek firmy (ve výkazu označení ***): hospodářský výsledek za účetní období po zdanění (zisk nebo ztráta), který je součtem hospodářského výsledku za běžnou činnost (od něhož se odečte daň z běžné činnosti) a mimořádného hospodářského výsledku (po zdanění).

Hospodářský výsledek za běžnou činnost (ve výkazu označení **): součet provozního hospodářského výsledku a finančního hospodářského výsledku.

Provozní hospodářský výsledek (ve výkazu označení *, řádek 29): rozdíl nákladů a výnosů dosažených v rámci provozní činnosti.

Finanční hospodářský výsledek (ve výkazu označení *, řádek 47): rozdíl mezi finančními náklady a výnosy.

Mimořádný hospodářský výsledek (ve výkazu označení *, řádek 58): je tvořen v důsledku takových operací jako jsou změny ve způsobu oceňování, manka a škody či přebytky apod.

Účetní přidaná hodnota firmy (ve výkazu označení +, řádek 11): rozdíl mezi výkony a výkonovou spotřebou.

Výkony (II + I – A): součet tržeb (příjmů) za prodej vlastních výrobků a služeb (II.1.), změn stavu vnitropodnikových zásob vlastní výroby (II.2.), aktivace (III.3.) a tržeb za prodej zboží (I) snížených o náklady vynaložené na prodané zboží (A).

Výkonová spotřeba (ve výkazu označení B): součet nákladů vynaložených na spotřebované nákupy (materiálu, energie a ostatních neskladovatelných dodávek) a na nákup služeb.

Osobní náklady firmy (ve výkazu označení C, řádek 12): součet všech mzdových nákladů (C.1.), odměn členům orgánů společnosti (C.2.), nákladů na sociální a zdravotní pojištění (C.3.) a sociálních nákladů (C.4.).

Rentabilita vlastního jmění firmy: podíl celkového hospodářského výsledku (ve výkazu zisků a ztrát označení ***) a vlastního jmění (v rozvaze v pasivech označení A).

Vlastní jmění: součet základního jmění (v rozvaze v pasivech označení A.I.), kapitálových fondů (v rozvaze v pasivech označení A.II.), fondů ze zisku (v rozvaze v pasivech označení A.III.), hospodářského výsledku minulých let (v rozvaze v pasivech označení A.IV.) a hospodářského výsledku běžného účetního období (v rozvaze v pasivech označení A.V.).

Pohotová likvidita: podíl součtu veškerých pohledávek firmy s krátkodobým finančním majetkem a součtu všech závazků firmy s bankovními úvěry a výpomocemi.

Aktiva firmy: (v rozvaze v aktivech řádek 001): součet stálých aktiv (označení B), oběžných aktiv (označení C), ostatních aktiv (označení D) a pohledávky za upsané vlastní jmění (označení A).

Stálá aktiva: součet nehmotného investičního majetku (označení B.I.), hmotného investičního majetku (označení B.II.) a finančních investic (označení B.III.).

Oběžná aktiva: součet zásob (označení C.I.), dlouhodobých pohledávek (označení C.II.), krátkodobých pohledávek (C.III.) a finančního majetku (C.IV.).

Pasiva firmy (v rozvaze v pasivech řádek 061): součet vlastního jmění (označení A), cizích zdrojů (označení B) a ostatních pasiv (označení C)

Cizí zdroje: součet rezerv (označení B.I.), dlouhodobých závazků (označení B.II.), krátkodobých závazků (označení B.III.) a bankovních úvěrů včetně krátkodobé finanční výpomoci (označení B.IV.).

Jako základní ukazatele pro hodnocení hospodaření jednotlivých podniků a odvětví byly vybrány obrat, hospodářský výsledek, účetní přidaná hodnota a osobní náklady, a to nejen v absolutním vyjádření, ale i propočítané na jednoho pracovníka. Právě tento přepočít je důležitý pro porovnání hospodaření podniků se sídlem v kraji Vysočina s podniky v celé ČR v jednotlivých odvětvích. Pozornost zpracovatele závěrečné zprávy byla zaměřena i na krátkodobý vývoj hospodaření společností v letech 2002 až 2004. Z dalších finančních ukazatelů byly analýze podrobeny některé ukazatele rentability, likvidity a zadluženosti.

Vzhledem ke skutečnosti, že některá průmyslová odvětví jsou v kraji Vysočina méně zastoupena, zpracovatel závěrečné zprávy byl nucen agregovat příbuzná průmyslová odvětví, takže analýza za celý průmysl se skládá z deseti odvětví, z toho osm odvětví reprezentovalo zpracovatelský průmysl.

Zákon o účetnictví umožňuje vydávat účetní závěrku ke konci kteréhokoliv měsíce, proto se občas stane, že některá společnost přejde na jiné účetní období než je konec roku. Dopoty je nutné provést v případě, kdy se ekonomický subjekt dostane v průběhu roku do konkurzu a k datu nástupu správce konkurzní podstaty se vydává mimořádná účetní závěrka. Aby šlo konkrétně analyzovat vývoj hospodaření bylo nutné u podniků, které se dostaly v průběhu sledovaných let do konkurzu, získat účetní závěrku i za období předchozí (tj. do nástupu správce konkurzní podstaty).

4 Historie podnikání

4.1 Jihlavsko

K tradičním průmyslovým odvětvím na Jihlavsku patří především průmysl textilní, potravinářský a dřevozpracující. Oborem, který je spojen s prvním masovým přílivem obyvatelstva na Jihlavsko, je však dolování stříbra. Tato podnikatelská činnost se zde objevuje již v první polovině 13. století, a je tudíž možné považovat ji za nejstarší obor podnikatelského zájmu na Jihlavsku. Tento tradiční obor se rozvíjel i v novověku, a to od konce 16. století až do konce 18. století, to už se ovšem sdružují těžaři do bratrstev a dolování stříbra se tak stává efektivnější. Největší zájem těžařů v tomto období se upínal na okrsky kolem Rančire a Malého Beranova. V roce 1783 ale byly veškeré práce ve stříbrných dolech na Jihlavsku ukončeny, neboť těžarství nebylo dostatečnou zárukou zisku.

Od 14. století se souběžně s těžarstvím objevují a současně vyvíjejí první řemesla. Mezi nejstarší a zároveň nejdůležitější cechy v Jihlavě se řadil cech soukenický, který si své přední postavení zachoval až do 18. století. Samotné soukenictví pak představovalo dominantní ekonomickou činnost až do 19. století. Obdobím pro soukenictví zlatým bylo 16. století. V tomto období je Jihlavsko považováno za jedno z největších středisek řemeslnické soukenické výroby ve střední Evropě, neboť je tu evidováno na 700 soukenických mistrů. Druhým obdobím prosperity tohoto oboru je 2. polovina 18. století až 20. léta 19. století. To byla založena soukenická společnost Iglauer Tuchgewerbschaft, která existovala až do roku 1926 a byla první společností, jež sdružovala soukenické mistry. Od 19. století již nemůže řemeslná výroba konkurovat novým textilním továrnám (např. v Brně a Liberci), což předznamenává úpadek soukenictví na Jihlavsku. I v době průmyslové výroby textilu se však na Jihlavsku objevuje značný počet továren tohoto zaměření. Jedna z prvních soukenických továren byla založena v Telči již v roce 1788, největšího rozkvětu pak dosáhla za Napoleonských válek, kdy je považována za třetí největší továrnu svého druhu v Českých zemích. Odbytová krize ve druhé polovině 19. století je příčinou úpadku soukenictví v Telči a současně příčinou přesunu firmy do Krahulčí, kde v redukované formě firma existuje až do roku 1926. Blokáda přílivu zboží z Velké Británie za Napoleonských válek v začátku 19. století měla za následek rozkvět evropských kontinentálních textílek. Na Jihlavsku vznikly další textilní provozy v Heleníně a Velkém Beranově, v nichž pracovalo po sloučení obou závodů na konci 19. století 1 400 zaměstnanců. Jako jedna z mála textilních továren se zde udržela i po světových válkách. V rámci znárodňovacího procesu došlo k jejímu začlenění do n.p. Partex v Nové Včelnici. Další větší textilky se nacházely v Brtnici, Starých Horách i jinde. Postupně ovšem zanikaly jednak v důsledku zvýšení konkurence po skončení Napoleonských válek, kritickým obdobím pro textilní průmysl byla světová hospodářská krize. Nejvýznamnější textilkou v období centrálně řízené ekonomiky se tak stala firma sídlící ve Starých Horách (část města Jihlava). Jednalo se o závod Modeta Jihlava. Na Jihlavsku představovala tato firma jediného zástupce textilního průmyslu, který zaměstnával na konci roku 1989 více než 500 lidí. Konkrétně zde pracovalo 1 050 osob.

Ke konci 19. století se rovněž váže rozmach potravinářského respektive masného a uzenářského průmyslu. Tato skutečnost byla umožněna zejména přechodem k moderním technikám zpracování masa a jeho uchováváním chlazením a konzervováním v plechu. Rozvoj masného průmyslu na Jihlavsku je spojen se jménem rodiny Satrapových. Ve Studené vznikl první masokombinát této rodiny v roce 1875, ovšem až v roce 1904 je rekonstruován na první skutečně moderní masokombinát. V roce 1917 se výroba přesouvá do Kostelce u Jihlavy, zde se sídlo firmy nachází i dnes. Podnik byl následně v roce 1926 a 1929 rozšířen o

provozovny v Hodicích a Krahulčí. Na konci 80. let pracovalo v Kostelci a Hodicích dohromady 528 osob. Firma v současnosti produkuje vepřové, hovězí a drůbeží maso, klasické uzeniny, proslulé jsou kostelecké párky, velmi žádané jsou i místní paštiky a konzervy. Kostelecké uzeniny a.s. jsou dnes největším zaměstnavatelem v potravinářském průmyslu na Vysočině.

Hluboké kořeny má pak v Jihlavě vaření piva, které se zde připravuje od vzniku města až do současnosti. Největší rozkvět se váže k 16. století, kdy ve městě sídlilo osm pivovarů a ještě na začátku 19. století stále šest pivovarů, které postupně zanikly po roce 1861, když byl postaven první moderní pivovar, jenž v Jihlavě po mnoha rekonstrukcích vyrábí pivo dodnes.

Třešť byla právem považována za centrum dřevozpracujícího a nábytkářského průmyslu na Jihlavsku. Předpokladem rozvoje tohoto odvětví je dostatek dřeva z okolních lesů. Za první dřevozpracující továrnu můžeme považovat roku 1843 založenou sirkárnu, která na počátku 20. století fúzovala s podnikem SOLO Sušice a vyráběla v Třešti sirky pod touto značkou až do roku 1926. Ve druhé polovině 19. století vznikají dva nábytkářské podniky. První firma Josef Pokorný, vyrábějící jednoduchý nábytek a v době svého největšího rozmachu zaměstnávající 260 osob, zanikla krátce po II. světové válce. Druhá firma Stern a Knap, jež zaměstnávala až 300 zaměstnanců a vyráběla gramofony, radiové skříňky, hodinové skříňky apod., sice zanikla v době hospodářské krize, výroba tu však byla obnovena v roce 1947. Místní firma přešla v 50. letech pod UP závody a následně pod Interiér Praha. Z dřevařství jsou v Třešti významné i pily. K těm nejtradičnějším patří pila J. Podzimek. Největším podnikem dřevozpracujícího průmyslu na Jihlavsku, ale i na celé Vysočině, však byl odštěpný závod Jihomoravských dřevařských závodů se sídlem v Jihlavě, který na konci 80. let zaměstnával přes 1 000 pracovníků.

Ve 20. století se na Jihlavsku stejně jako v ostatních částech Vysočiny objevuje strojírenský průmysl. V meziválečném období vzniká v Jihlavě Továrna na pilníky, která je ve čtyřicátých letech přejmenována na AJAX a zabývá se výrobou pilníků, rašplí a jiného nářadí. V současnosti existuje pod názvem AJAX & BLUNDELL a.s. Významnějším, v meziválečném období založeným, podnikem jsou Moravské kovárny Jihlava. V letech 1969-1974 byl vystavěn nový podnik Moravských kováren v Jihlavě, kde se nachází podnik i dnes. Výrobní program je orientován na výkovky pro osobní a nákladní automobily. V období centrálně plánovaného hospodářství byl strojírenský a elektrotechnický průmysl na Jihlavsku posílen vznikem pobočného závodu Tesly Lanškroun, Tesla Jihlava a vznikem Motorpalu. Jihlavská Tesla, tedy zástupce elektrotechnického průmyslu Vysočiny, na konci roku 1989 zaměstnávala 1 958 pracovníků. Strojírenský Motorpal rovněž se sídlem v Jihlavě, v roce 1989 čtvrtý největší průmyslový zaměstnavatel dnešního kraje Vysočina, poskytoval pouze v jihlavském závodě práci 2 676 lidem. Navíc v odštěpném závodě Motorpalu v Telči pracovalo ve stejné době 638 osob. Zaměření jihlavského průmyslu na strojírenství koncem 80. let stvrzuje také existence Jihlavanu, další strojírenské společnosti s 1 572 zaměstnanci. Právě orientace jihlavského průmyslu na dopravní strojírenství bylo jedním z motivačních kritérií vstupu společnosti BOSCH Diesel, která má dnes na Vysočině výsostní postavení.

4.2 Havlíčkovobrodsko

Počátky podnikání na Havlíčkovobrodsku jsou spojeny s těžbou a zpracováním stříbrné a železné rudy. Nejvýznamnějším okrskem, ve kterém se v novověku na Havlíčkovobrodsku těžilo stříbro, byly Stříbrné Hory. Odtud se stříbro převáželo do mincoven v Kutné Hoře. Těžba zde byla zastavena na konci 17. století. Nejdéle se stříbro těžilo na Ledčsku, kde se

tato činnost uchovala až do počátku 19. století. V dnes již zaniklém Mittelbergu se stříbro těžilo dokonce až do poloviny 19. století. Těžba železné rudy a její zpracování v železo se objevovalo v 16. a 17. století především v okolí Přibyslavi. V první polovině 18. století vzniklo železářské centrum v Sobíňově, největším producentem železa a zaměstnavatelem v tomto oboru na Havlíčkovobrodsku však představovaly sousední Ranské železárny, ve kterých v roce 1843 pracovalo 1 153 osob. Tyto železárny byly zrušeny v roce 1886. Výroba železa byla postupem času nahrazována výrobou sklářskou. První rozmach sklářství je zaznamenán v první polovině 18. století, kdy na Havlíčkovobrodsku působí již 12 skláren (nejznámější ve Vilémovicích a Beneticích). Největšího rozmachu dosáhlo sklářství v tomto regionu v polovině 19. století. V této době vznikly sklárny v Tasicích u Ledče nad Sázavou a Dobré Vodě, kde vznikalo jak ozdobné tak i užitkové sklo vysoké kvality, které bylo exportováno například do obchodních domů v Itálii.

Stejně jako v ostatních částech Vysočiny nastupuje od druhé poloviny 18. století soukenictví a tkalcovství, jež zaznamenává největší rozkvět během 19. století. Toto odvětví se rozvíjí především díky utlumení vlivu cechů a hojnému pěstování lnu na Vysočině. Za centrum plátenictví a tkalcovství je považována Přibyslav. V odvětví textilního průmyslu rovněž vznikaly i první manufaktury, zatímco ostatní obory jako papírnictví nebo obuvnictví se zachovávaly v podobě malovýroben. První textilní manufaktury vznikly v první polovině 19. století v Sobíňově, Sopotech, Ždírci, Přibyslavi, Havlíčkově Brodě atd. Tyto továrny zaměstnávaly desítky až stovky pracovníků. Do ostatních odvětví proniká průmyslová výroba až ve druhé polovině 19. století, a to například do pivovarnictví, kovovýroby, koželužnictví.

Na počátku 19. století se začínají na Vysočině produkovat ve velké míře brambory. Zpočátku se pěstují především jako potravina pro zvěř i lidi, později i pro průmyslové účely. Na začátku 19. století tak vznikají na Havlíčkovobrodsku první lihovary, v nichž byly hlavní surovinou přípravy lihu brambory namísto dražšího obilí. O něco později se zde objevují rovněž škrobárny, které produkují škrob z brambor pro ostatní průmyslová odvětví, zejména textilní a papírenský průmysl. Od 60. let 19. století vznikají první továrny na výrobu lihu a škrobu. Největší konjunktury dosahuje tento obor před I. světovou válkou. V roce 1913 vznikla spojením pěti největších škrobáren na Vysočině společnost Amylon a.s., která působí v Havlíčkově Brodě dodnes. Tento podnik byl zdaleka největším svého druhu v českých zemích. Za I. světové války je pak lihovarnictví a škrobárenství postiženo těžkým útlumem, neboť brambory sloužily především k zásobení hladovějícího obyvatelstva. Po I. světové válce dochází ke združstevňování lihovarů a modernizaci podniků. Po II. světové válce pak byly lihovary zařazeny do Horáckých lihovarů a škrobáren v Havlíčkově Brodě. Škrobárny byly znárodněny až po II. světové válce a definitivně začleněny v 60. letech do podniku České škrobárny.

Po I. světové válce se dále rozvíjel textilní průmysl, zejména v Úsobí, Věži, Chotěboři, Havlíčkově Brodě, kde vzniká továrna brá Mahlerových s 900 zaměstnanci. Na začátku války se tato firma, která se zabývala výrobou nejen pleteného zboží, ale i pletářských strojů, přejmenovala na dnes známý Pleas. Sklářství se rozvíjí v Tasicích na Ledčsku a Josefodole u Světlé nad Sázavou, na Přibyslavsku potravinářský průmysl (zpracování mléka). Na Chotěbořsku funguje slévárna v Ransku, která je v provozu i dnes. Po II. světové válce jsou podniky znárodněny a začleňovány do velkých uskupení národních podniků. V mnoha továrnách dochází k modernizaci zařízení i pracovních postupů. Objevují se nová průmyslová odvětví popřípadě se zvyšuje váha některých v minulosti méně zastoupených odvětví, to je případ zejména strojírenství. V Havlíčkově Brodě vzniká odštěpný závod národního podniku Agrozet Zetor, který na konci roku 1989 zaměstnával 601 pracovníků. Dále zde byl

lokalizován např. další odštěpný závod Motorpalu Jihlava či provozovna libereckého plastikářského závodu Plastimat aj. Největší strojírenské podniky okresu však byly zakládány mimo město Havlíčkův Brod. V Ledči, která byla postižena trvalým odlivem obyvatelstva kvůli nedostatku pracovních příležitostí, bylo rozhodnuto o výstavbě strojírenské firmy Kovofiniš. Ta byla na konci roku 1989 z hlediska počtu pracovníků druhým největším průmyslovým podnikem v okrese Havlíčkův Brod a zaměstnávala v této době 2 100 osob, po roce 1989 se Kovofiniš rozpadl na několik menších provozů. Největším průmyslovým podnikem Havlíčkobrodská na konci 80. let však byly Strojírny Chotěboř s 2 359 zaměstnanci, před válkou nazývané Eckhardtovy závody. Také strojírny v Chotěboři postihl po roce 1989 podobný osud jako Kovofiniš. Lze konstatovat, že na konci 80. let byl průmysl okresu Havlíčkův Brod výrazně zaměřen především na výrobu strojírenskou. Jediné dva podniky mimo oblast strojírenství, jež zaměstnávaly v roce 1989 více než 500 pracovníků byly sklárny ve Světlé nad Sázavou, které i dnes pod značkou Sklo Bohemia zaměstnávají přes 1 500 zaměstnanců a druhým podnikem byla havlíčkobrodská textilka Pleas s 1 321 zaměstnanci, která i v současnosti ve svých provozech (i mimo okres) zaměstnává kolem 1 400 lidí.

4.3 Pelhřimovsko

Počátky podnikání na Pelhřimovsku jsou spojeny především s řemeslnou výrobou soukenickou. Právě soukenické cechy jsou prvními, které v tomto pozdně osídleném regionu vznikají. První dva byly založeny v baště textilního průmyslu Pelhřimovska Humpolci až v roce 1462, ačkoliv v jiných částech země byly zakládány již od počátku 14. století. Velkého rozmachu zde dosáhlo soukenictví na začátku 16. století, kdy jenom v Pelhřimově působilo téměř 60 soukenických mistrů. Další období rozkvětu této řemeslné výroby se datuje k první polovině 18. století. Konkrétně v roce 1731 zaujímal město Humpolec 5. místo co do množství vyrobeného sukna v celých Čechách, následováno na 6. místě Pelhřimovem a 9. místě Pacovem. Až do poloviny 19. století bylo sukno prakticky jediným místním produktem, který byl exportován do zemských center a zahraničí. Ve 2. polovině 19. století však nastává pokles počtu řemeslníků v tomto oboru. Projevuje se tu jednak zánik cechovních organizací, ale především zřizování nových továren, které začaly nahrazovat původní řemeslnou malovýrobu. To mělo za následek zvýšení objemu výroby respektive snížení cen textilních výrobků, což způsobilo silnou odbytovou krizi.

První soukenické továrny na území dnešního okresu nevznikly v tradičních centrech této výroby jako byly např. Humpolec, Pelhřimov nebo Pacov, nýbrž na velkostatecích v Hojovicích a Novém Dvoře u Pacova již v roce 1814. Na dlouhou dobu pak bylo soukenictví potažmo textilní průmysl jediným řemeslným odvětvím, kterého se na Pelhřimovsku dotkla masová industrializace. Téměř ve všech oblastech dnešního okresu Pelhřimov zaniklo soukenictví jako řemeslo již v průběhu 2. poloviny 19. století. Výjimkou bylo město Humpolec, kde obě výrobní praktiky (řemeslo i velkovýroba) koexistovaly ještě v průběhu 20. století. Tuto skutečnost dokládá existence 29 textilních dílen ve městě, dohromady s více než 2,5 tisíci zaměstnanci ještě v roce 1946. Po roce 1948 byly tyto humpolecké textilky znárodněny a začleněny do 2 národních podniků Sukno a Českomoravský len, který se stal monopolním zpracovatelem lnu v ČSSR. Podobný osud potkal i ostatní textilky Pelhřimovska, které byly včleněny např. do Partexu Žirovnice, Modety Pelhřimov a jiných velkých podniků.

Současně se soukenictvím se rozvíjela i jiná průmyslová odvětví, jejich význam na rozvoj tohoto regionu však byl do poloviny 19. století zanedbatelný. Mezi tato odvětví patřilo

například hrnčířství, perleťářství, pivovarnictví aj. Významnější ekonomickou činnost pak představovalo sklářství. V 19. století byly známy sklárny u Lukavce, Ostrovce, Počátek, Budějova, v roce 1875 byla založena Antonínem Rucklem ve Včelniče sklářská huť a brusárna. Po roce 1946 se tato firma stala součástí podniku Český křišťál, který se proslavil jako 1. producent lékovek a skla pro chemický průmysl v ČSSR. V době odbytové krize textilních výrobků se průmysl Pelhřimovska začal přeorientovávat i na další odvětví. Řadě měst se povedlo pozvednout svou hospodářskou úroveň díky výrobě nábytku. Nejtypičtějším příkladem je město Pacov, které těžilo z dřevěného bohatství okolních lesů. V roce 1868 zde vznikla první nábytkářská dílna. Tu následovala celá řada dalších firem (kolem 20), většina z nich vznikla ještě před I. světovou válkou. Po ní nastala krize nábytkářského průmyslu, ale po II. světové válce navázaly na předválečný odkaz např. podniky Jitona nebo Dřevozpracující družstvo Lukavec.

Důležitým průmyslovým odvětvím, které se na Pelhřimovsku začalo rozvíjet až na sklonku 19. století, je strojírenství. V poslední čtvrtině 19. století byly založeny 3 strojírenské firmy, které se staly velmi významnými zaměstnavateli tohoto regionu ve 20. století. Roku 1896 vznikla továrna na výrobu zemědělských strojů Matějka, která později nesla název Agrozet a ještě později Agrostroj. Firma Agrozet v roce 1989 zaměstnávala v Pelhřimově 1 537 lidí, v Humpolci pak 829 pracovníků a představovala tak na konci 80. let největšího průmyslového zaměstnavatele Pelhřimovska. V současnosti je Agrostroj největším výrobcem zemědělských strojů v ČR. V roce 1882 byla zahájena v Pelhřimově výroba rýžových kartáčů. V roce 1950 byla do tohoto podniku přesunuta výroba kartáčnických závodů z Nové Cerekvi, Hejnic a Pardubic a vznikl tak podnik Spojené kartáčovny se sídlem v Pelhřimově. V Pacově byla založena roku 1876 velká kotlářská dílna Josef Hradecký, která byla později přejmenována na Strojbal. Pacovský Strojbal byl na konci 80. let pátým největším průmyslovým zaměstnavatelem v okrese Pelhřimov. V této době zde pracovalo 576 lidí. Kromě těchto podniků vznikly ještě další drobnější strojírenské firmy. Právě strojírenství se v průběhu 2. poloviny 20. století stalo společně s textilním průmyslem dominantním odvětvím Pelhřimovska.

4.4 Třebíčsko

Mezi tradiční průmyslová odvětví v okrese Třebíč patří potravinářství, strojírenství a obzvláště pak kožedělný průmysl respektive obuvnictví. V 18. a 19. století bylo zpracování kůží jedním z hlavních zdrojů výdělku a obživy místního obyvatelstva. V análech se objevuje zmínka, že již v roce 1748 se ve městě Třebíč nachází 8 koželužnických dílen, k roku 1792 jejich počet stoupá na 17. Od druhé poloviny 18. století se některé menší řemeslné koželužny mění na větší manufakturní podniky. K nejvýznamnějším manufakturám této doby se řadily zejména podniky rodin Hassků a Budischowských. Vedle těchto dvou firem existují i další koželužny, jejich význam však postupem času upadal, neboť nebyly schopny konkurovat továrnímu způsobu výroby. Z obou výše jmenovaných podniků nabyl velkého evropského věhlasu podnik rodiny Budischowských. Ten si od roku 1892 udržoval nejvýznamnější postavení mezi všemi koželužnými a obuvnickými podniky v celém Rakousku-Uhersku. Rozkvět této firmy je úzce svázán se ziskem monopolního postavení na trhu, kterého firma dosáhla prostřednictvím dohody s císařským dvorem. „Císařsko-královská privilegovaná továrna na kůži a obuv Karel Budischowský“ byla totiž výhradním dodavatelem nejen pro dvůr, ale i pro armádu, což firmě zajišťovalo neustálý odbyt výrobků. O prosperitě firmy vypovídá i vývoj počtu zaměstnanců (rok 1879 – 150 pracovníků, rok 1889 – 515, rok 1892 – přes 600 zaměstnanců). Úpadek kožedělného a obuvnického průmyslu v okrese Třebíč se vztahuje k období I. světové války., kdy po anexi Bosny a Hercegoviny ztrácejí rakousko-

uherské kožedělné podniky (a tedy i podnik Budischowských) významné odbytiště svých výrobků, poněvadž balkánské země uvalují na produkty z Rakouska embargo. Ještě větší ranou pro kožedělný a obuvnický průmysl Třebíčska byla samotná porážka Rakouska v I. světové válce. I když se podařilo ve 20. letech 20. století na krátkou dobu tato průmyslová odvětví na Třebíčsku oživit, nemělo to nakonec dlouhého trvání. Definitivní zánik se vztahuje k období hospodářské krize, kdy firmu rodiny Budischowských zakupuje firma Baťa a přesouvá výrobu do Otrokovic. Zrušení výroby a zpracování kůží v Třebíči je spojeno s rokem 1932, kdy přestává být tato činnost rentabilní a místní koželužny jsou zbourány. Zánik obuvnictví se pak datuje ještě dříve, a to k roku 1928, kdy krachuje firma Busi, která se před tím osamostatnila od zbytku kožedělných závodů rodiny Budischowských.

Obuvnictví bylo v Třebíči oživeno až po II. světové válce. V tomto období byly založeny obuvnické Závody G. Klimenta, které na konci 80. let zaměstnávaly v Třebíči téměř 4,5 tis. pracovníků a byly tak největším zaměstnavatelem Třebíčska a druhým největším zaměstnavatelem dnešního kraje Vysočina vůbec. Nástupcem obuvnických závodů v devadesátých letech se stala firma BOPO, výrobce bot a textilních doplňků, která se postupně dostala do konkurzu a likvidace. Propuštění pracovníků ovlivnilo velmi negativně situaci na okresním trhu práce. Přesto však tradice kožedělného průmyslu zůstala v Třebíči zachována. Vznikla řada menších firem, jejichž hlavní činností je právě zpracování kůže či obuvnictví.

Dlouhou průmyslovou tradici v Třebíči má výroba nealkoholických nápojů, a to i přesto, že nikdy toto odvětví nebylo významným zaměstnavatelem Třebíčska. V roce 1879 byla založena Ferdinandem Kubešem firma zabývající se výrobou sodových vod a limonád. V této době byl tento podnik svým výrobním zaměřením v Čechách a na Moravě zcela ojedinělý. Od roku 1926 se stal ochranou známky nový název firmy ZON (Zdravotní Osvěžující Nápoje). V roce 1949 byl podnik znárodněn, na přelomu 50. a 60. let prošel velkou modernizací všech provozů. Výroba nealko nápojů zde úspěšně pokračuje i po privatizaci. Tradice zpracování mléka se pak vztahuje k Želetavě na začátek 20. století, kdy místní Rolnické a mlékařské družstvo pro Želetavu a okolí uvedlo do provozu mlékárnu, která navíc produkovala máslo, tvaroh a tavené sýry, na něž je zaměřen i současný výrobní program želetavských sýráren (v současnosti BEL Sýry Česko a.s.).

Z hlediska historického nemá sice strojírenství v okrese Třebíč příliš hluboké kořeny, avšak pro současnou Třebíč je toto odvětví velmi podstatné. Kovovýroba, ve smyslu průmyslové výroby, se v okrese Třebíč objevuje až začátkem 20. století prostřednictvím dvou firem. První firma Benz vznikla v roce 1911 a zabývala se výrobou benzinových motorů později výrobou hospodářských strojů. Druhá firma Wallig vznikla v roce 1913 a její výrobní program sestával ze stojatých a ležatých parních kotlů. Po II. světové válce byly oba podniky včleněny do 1. brněnských strojíren, tedy jednoho z největších a nejvýznamnějších strojírenských podniků Třebíčska. Tato společnost zaměstnávala v roce 1989 více než 1 100 pracovníků. Třebíčská PBS proslula např. dodávkami pro téměř veškeré elektrárny v ČSSR a po úspěšné restrukturalizaci spolupracuje s firmami Alstom Power Generation AG Mannheim či GE Energy Products. Na konci 80. let ovšem nebyla tato firma největším strojírenským podnikem Třebíčska. Podnik ELITEX se sídlem v Třebíči dával na konci roku 1989 práci více než dvěma tisícům lidem a jeho hlavním výrobním programem byla výroba strojů pro textilní průmysl. Tento výrobní program si v současné Třebíči zachovává společnost Uniplet. Posledním strojírenským podnikem na Třebíčsku zaměstnávajícím více než 500 osob, byla provozovna Královopolských strojíren Brno v Moravských Budějovicích s 936 zaměstnanci. Výroba v této provozovně byla v devadesátých letech zastavena.

V roce 1985 byla uvedena do provozu jaderná elektrárna v Dukovanech, čímž na Třebíčsku velmi vzrostl i význam odvětví výroby a rozvodů energií. Elektrárna zaměstnávala na konci 80. let 2,7 tis. osob a byla tak podle počtu pracovníků třetím největším podnikem dnešního kraje Vysočina. V současnosti již jaderná elektrárna zaměstnává pouze 1,5 tisíce pracovníků. Je součástí podniku ČEZ sídlícího v Praze a tudíž není zařazena do finanční analýzy, která je hlavním cílem této studie. Posledním odvětvím, jehož význam vzrostl za minulého režimu, bylo papírenství. Odštěpný závod Jihočeských papíren Větrní působil v Příbyslavicích a zaměstnával v roce 1989 více než 500 pracovníků.

4.5 Žďársko

Počátky podnikání na Žďársku jsou spojeny s tkalcovstvím, sklářstvím a výrobou železa. Podloží Českomoravské vrchoviny obsahuje naleziště železných rud, v menší míře též rudy stříbrné. Těžba rudy a výroba železa zde tak představovaly jedny z prvních činností vůbec. Hlavní těžební oblasti se nacházely především na severu okresu Žďár nad Sázavou. První záznamy týkající se výroby železa na Žďársku spadají do 14. století. Všechny hamry, které zde působily však nejsou v historických pramenech zachyceny, obzvláště ty které vykazovaly nevelké množství vytěženého železa. Největšího rozmachu dosáhly hamry na Žďársku v první polovině 19. století. Nejvýznamnějším podnikem byly železárny v Polničce, kde se těžbou rudy a výrobou železa zabývalo v době největšího rozkvětu přes 300 zaměstnanců. Železárny produkovaly kolejnice pro železnice nejen pro domácí trh, ale i pro zahraničí (např. Anglii i její državy), dále vodovodní potrubí, plynovody, atd. Výroba v Polničce byla zastavena v roce 1862, v roce 1865 byly železárny v Polničce zrušeny úplně. Místní závody totiž nemohly konkurovat z důvodu nedostatku paliva ostravským hutím s velmi levným kamenouhelným palivem. Zároveň ostravské kamenouhelné vysoké pece představovaly technicky dokonalejší a výkonnější zařízení než dřevouhelné vysoké pece na Vysočině. Nejdéle fungovala vysoká pec na Žďársku ve Štěpánově nad Svratkou, která byla instalována v roce 1762 a pracovala do roku 1876. Místní slévárna se zde udržela až do současnosti, železo ale bylo dováženo odjinud. Současně s rušením hamrů zanikají rovněž další profese, jako například uhlíři, tedy výrobci dřevěného uhlí pro hamry. Další hamry se nacházely na Žďársku v Novém Městě na Moravě, Fryšavě, Vříšti atd.

Na slavnou tradici však bylo navázáno po II. světové válce mnoha metalurgickými a strojírenskými podniky. Tím nejvýznamnějším se stal žďárský ŽĐAS, který byl na konci 80. let s více než 5,5 tis. pracovníky největším zaměstnavatelem kraje Vysočina. K dalším podnikům kovo zpracujícího a strojírenského průmyslu, které na Žďársku koncem 80. let zaměstnávaly více než 500 pracovníků se řadily: 1. brněnská strojírna Velká Bíteš (1650 lidí), TOKOZ Žďár nad Sázavou (1150), Agrozet Svratka (630) a Opravny zem. strojů Velké Meziříčí (560). Společně s Jihlavou tak můžeme okres Žďár nad Sázavou na konci 80. let považovat za centrum strojírenství a kovo zpracujícího průmyslu dnešního kraje Vysočina.

Podobně jako v ostatních okresech Vysočiny bylo také na Žďársku hojně zastoupeno tkalcovství. V průběhu 18. století se stalo nejrozšířenějším řemeslem regionu a v některých jeho částech se udrželo až do poloviny 20. století. Za centrum tkalcovství lze od 19. století považovat Nové Město na Moravě, kde se nacházelo kolem roku 1883 asi 800 stavů. Po staletí se zde tkalo právě na starých dřevěných stavech, načež tkalci své produkty prodávaly překupníkům, kteří nacházeli kupce zejména ve městech. Až od počátku 20. století se někteří tkalci osamostatňují a zakládají vlastní obchody. To už je ovšem ruční výroba nahrazována výrobou strojovou. Ve 20. století se tak tkalcovství, jakožto tradiční obor hospodářství

Žďársko udržuje pouze v podobě tkaní koberců. Za další centra textilního průmyslu na Žďársku lze považovat např. Dalečín, zde vznikla v 19. století textilní továrna a později přádelna lnu, nebo Svitávku u Chrátavce, kde byla roku 1907 zřízena soukenická továrna firmy Mos. Low Beer. V současnosti na bohatou tradici žďárského textilního průmyslu nenavazuje žádná významnější firma.

Kromě již zmíněných železnorudných hutí vznikaly na Žďársku rovněž hutě sklářské. Nejstarší záznamy ze 16. století se vztahují ke skelným hutím u potoka Vříšť, dnes známého jako Fryšávka. Během 17. století vznikly další skelné hutě v Cikháji, na Křížankách a v 18. století největší skelná huť v Herálci, která se zabývala výrobou tabulkového i dutého skla a která zde fungovala až do roku 1913. Sklárna ve Škrdlovicích, založená roku 1928, pak navazuje na tradice horáckého sklářství podobně jako nově vzniklé sklárny ve Žďáru a okolí. Obzvláště sklo ze Škrdlovic se těšilo značné oblibě i po II. světové válce, díky svému ojedinělému vzhledu, kterého bylo dosaženo využíváním méně výhřevného dřeva namísto uhlí. Sklo pak bylo nedostatečně vyčištěno a díky tomu zaujímalo mezi ostatními skly zcela unikátní výrobek.

Pro Žďársko lze považovat za historicky významné průmyslové odvětví dřevovýrobu, jehož centra byla situována v Herálci, Svratce, Křížankách a dalších obcích. Byly zde vyráběny jednoduché dřevěné nástroje, špejle a sirky, dýmky apod. Největšího věhlasu získala výroba lyží v Novém Městě (dnes firma Sporten).

5. Parametry analyzovaného souboru průmyslových podniků se sídlem v kraji Vysočina

Základními kritérii při výběru průmyslových firem, jejichž finanční ukazatele byly podrobeny analýze, byly:

- sídlo ekonomického subjektu (muselo být lokalizováno v kraji Vysočina),
- počet zaměstnanců (počet zaměstnanců na konci roku 2004 v kraji Vysočina dosahoval minimálně 20).

Do souboru analyzovaných průmyslových firem tedy nebyly zahrnuty ekonomické subjekty, které zaměstnávaly v kraji více než 20 pracovníků, ale sídlo měly lokalizováno mimo území kraje. V kraji Vysočina takovýchto firem působí celá řada, zpráva je však zaměřena jen na ty nejvýznamnější, které mohou ovlivňovat situaci na trhu práce. Největším zaměstnavatelem na Vysočině, který má sídlo mimo kraj je energetický gigant ČEZ, a.s., který zaměstnává většinu svých pracovníků působících na Vysočině v jaderné elektrárně Dukovany (1,2 tis.). Společnost každoročně investuje značné prostředky do modernizace strojního zařízení a potřeba zaměstnanců v provozu klesá tzn. firma dlouhodobě část svých pracovníků uvolňuje, ale nejedná se o masové propouštění.

Více než tisíc osob je také zaměstnáno v odštěpném závodě GEAM Dolní Rožínka, který je součástí státního podniku DIAMO se sídlem ve Stráži pod Ralskem. Společnost již měla ukončit na Žďársku svoji činnost, ale česká vláda rozhodla o další těžbě až do konce roku 2008. Důvodem tohoto postoje vlády byla rostoucí poptávka po surovině. V roce 2005 společnost vytěžila nejvíce uranové doly za posledních 17 let, kvůli plánovanému ukončení byla dobírána nejbohatší ložiska. V samotné těžbě pracuje jen asi polovina zaměstnanců, druhá polovina se podílí na likvidaci ekologických zátěží po těžbě.

Z hlediska počtu pracovníků na Vysočině je významnou firmou společnost Burson Properties, která v roce 2004 sídlila v Praze. Ta odkoupila v roce 2003 v konkurzu se nacházející společnost Jihlavské sklárny bohemia. Sklárny se postupně stabilizovaly a dnes zaměstnávají více než 600 osob. V roce 2005 bylo sídlo společnosti již přesunuto do Jihlavy.

Mezi další velké zaměstnavatele podnikající v kraji Vysočina se sídlem svého vedení v jiných krajích patří Vodárenská akciová společnost z Brna (650 pracovníků), Tusculum Rousínov, BTV Plast Jablonec nad Nisou, Faurecia Lecotex z Tábora, UNIKO Praha, Madeta České Budějovice a PENAM Brno.

Nábytkářská společnost Tusculum Rousínov má výrobní závod v Třebíči, kde na konci roku 2004 pracovalo téměř 500 osob. Společnost se však potýká s hospodářskými problémy a v současné době pracuje v Třebíči již méně osob. Téměř polovinu ze svých zhruba sedmi set zaměstnanců lokalizovala do Havlíčkova Brodu jablonecká společnost BTV Plast, která produkuje plastové a kovové autodoplňky. Do Počátek na Pelhřimovsku umístila svou provozovnu s téměř 300 zaměstnanci tábořská textilní firma Faurecia Lecotex, která je pod francouzským kapitálem, specializuje se na výrobu autosedaček, hlavových opěrek a autopotahů. Na Pelhřimovsku působí i další společnost, a to pražská UNIKO, která vyrábí v Pacově koženou galanterii a zaměstnává zde většinu ze svých 270 zaměstnanců. Poslední dvě firmy se sídlem mimo kraj se specializují na potravinářskou produkci. Mlékárenský gigant Madeta České Budějovice zaměstnává na Pelhřimovsku přes 200 lidí a brněnská pekárenská společnost PENAM získala jednu svoji výrobní jednotku s více než 200 zaměstnanci v Třebíči.

Podle Registru ekonomických subjektů k 31.12.2004 vedeného Českým statistickým úřadem existovalo v kraji Vysočina celkem 508 průmyslových podniků splňujících obě výše uvedená základní kritéria. Nutno podotknout, že tento údaj je třeba brát jako orientační, neboť registr je i přes velkou snahu pracovníků ČSÚ zatížen chybami. V databázi se v několika případech objevily ekonomické subjekty již neaktivní či kategorie počtu pracovníků firmy již neodpovídala skutečnosti. Z těchto důvodů bylo z analyzovaného souboru vyřazeno 8 společností. Z nově vzniklého souboru 500 průmyslových podniků však bylo potřeba odečíst subjekty fyzických osob, které nemají povinnost zasílat účetní závěrky na krajské soudy a získání jejich ekonomických výsledků za rok 2004 bylo prakticky nedosažitelné. Těchto fyzických osob zaměstnávajících 20 a více pracovníků jsme na Vysočině identifikovali šedesát, takže soubor podniků, který měl být podroben analýze se snížil na 440.

Postup při získávání účetních závěrek průmyslových podniků se skládal ze dvou kroků. Prvním byla návštěva krajských soudů, které nám poskytly údaje o jednotlivých podnicích v digitalizované formě nebo nám bylo umožněno výroční zprávy oxeroxovat. Druhý krok se stával z písemného oslovení obsahujících žádost o poskytnutí účetní závěrky těch podniků, které neodevzdaly na krajský soud účetní závěrku do 31.12.2005. Území soudních krajů však neodpovídá současnému územněsprávnímu členění České republiky, ale členění před rokem 2000. Krajské soudy jsou tedy umístěny v bývalých krajských městech, proto byly účetní závěrky firem lokalizovaných v okresech Jihlava, Třebíč a Žďár získány na Krajském soudě v Brně, v okrese Havlíčkův Brod na soudě Hradci Králové a v okrese Pelhřimov na českokobudějovickém soudě. V prvním kroku bylo získáno 264 účetních závěrek. Zbylých 176 společností, které nedodaly účetní závěrky na soud, byly osloveny s prosbou o její urychlené poskytnutí přímo na soud či zaslání na Krajský úřad Vysočina. Účetní závěrku se podařilo získat touto cestou pouze od 61 firem, což představuje návratnost pouze 34,7 % (v loňském roce však návratnost byla ještě nižší, a to 50 firem, tj. 28,4 %). Celkem tedy bylo získáno 325 účetních závěrek ze 440, tj. 73,9 % (v loňském roce jich bylo 314, tj. 71,5 %).

Tab. 1: Počet podniků z 20 a více pracovníky se sídlem v kraji Vysočina, způsob získávání účetních závěrek a počet získaných účetních závěrek a reprezentativnost průzkumu.

Okres	Počet podniků		Účetní závěrky			Reprezentativnost (v %)
	Celkem	Bez fyzických osob *	Soudy	Korespondečně	Celkem	
Havlíčkův Brod	91	78	50	23	73	93,6
Jihlava	114	102	57	10	67	65,7
Pelhřimov	95	86	55	9	64	74,4
Třebíč	93	79	45	7	52	65,8
Žďár nad Sázavou	107	95	57	12	69	72,6
Kraj Vysočina	500	440	264	61	325	73,9

* fyzické osoby bez povinnosti zveřejňovat účetní závěrku na krajském soudě

V letošním průzkumu pro rok 2004 se na rozdíl od minulého šetření (2003) projevila odlišná reprezentativnost průzkumu podle jednotlivých okresů (viz. tab. č.1). Ta souvisí jednak s rozdílnou ochotou krajských soudů podílet se na realizaci průzkumu a jednak s rozdílnou ochotou jednotlivých podniků poskytnout údaje o svém hospodaření. Nejlepších výsledků se podařilo dosáhnout ve spolupráci s Krajským soudem se sídlem v Hradci Králové. V okrese Havlíčkův Brod se nepodařilo získat pouze pět účetních závěrek z celkového počtu 78. Za v celku slušnou lze hodnotit spolupráci s Krajským soudem v Českých Budějovicích, neboť podíl získaných účetních závěrek v okrese Pelhřimov z 86 vyžadovaných činil téměř tři čtvrtiny. Nejtěžším problémem bylo získání účetních závěrek z Krajského soudu v Brně, pod

jehož působnost patří okresy Jihlava, Třebíč a Žďár nad Sázavou. V případě Jihlavy i Třebíče se nepodařilo získat ani dvě třetiny účetních závěrek (viz opět tab. č. 1).

Reprezentativnost průzkumu však není spojena pouze s počtem získaných účetních závěrek, ale také s jejich strukturou i s ohledem na velikostní kategorii podniků. Analýza finančních výkazů největších podniků je velmi důležitá, neboť právě tyto podniky často nejvíce ovlivňují stabilitu průmyslové výroby a rozvoj regionu. Úspěšnost největších zaměstnavatelů se odráží jednak v situaci na trhu práce a jednak co do počtu pracovníků větší společnosti mají v mnoha případech rozsáhlejší výzkumně vývojový potenciál a jsou obvykle hlavními nositeli inovací v regionu. Z uvedeného vyplývá, že zvláštní pozornost zpracovatelský kolektiv studie věnoval největším podnikatelským subjektům tzn. podnikům se 100 a více zaměstnanci. V roce 2004 působilo takovýchto podniků v kraji Vysočina celkem 133 a účetní závěrku se podařilo získat od 126.

Největší firmou ze sedmi společností, jejíž ekonomické výsledky nebyly zahrnuty do analýzy, byla pelhřimovská KANA, s.r.o., která se specializuje na výrobu malířských potřeb a v Pelhřimově zaměstnávala přibližně 200 lidí. Společnost sice do obchodního rejstříku ukládá výroční zprávu, ale jejím obsahem za rok 2004 byla pouze neúplná účetní závěrka. Další velkou firmou hospodařící na Pelhřimovsku, kterou se nepodařilo zahrnout do analýzy, je tradiční žirovnický výrobce masných produktů Jan Prantl se 150 zaměstnanci. V okrese Jihlava se byl zpracovatelský tým nucen obejít bez ekonomických výsledků textilní společnosti Modeta Style, což je jeden z největších producentů plavek a sportovního ošacení, který v Jihlavě zaměstnává přibližně 180 lidí. Druhým velkým podnikem na Jihlavsku bez získané účetní závěrky je kovozpracující firma Mivokor, která sídlí v Polné. Hlavním výrobním programem společnosti jsou drátěné nosiče, stojany a kování do domácnosti. Také společnost Lecom Ledec z Ledče nad Sázavou (Havlíčkův Brod) neposkytla ekonomické údaje. Na Třebíčsku se nepodařilo získat data o hospodaření elektrotechnické firmy Ese, s.r.o. a na Žďársku o firmě MEZ z Nedvědic, tj z obce, která od 1.1.2005 patří do Jihomoravského kraje, ale v roce 2004 tomu tak ještě nebylo.

Počtem subjektů jsou některá odvětví zpracovatelského průmyslu méně zastoupena, proto byli autoři předkládané studie nuceni vybraná příbuzná odvětví agregovat. Jednalo se o odvětví textilního, oděvního a kožedělného průmyslu (tzv. odvětví TOK), podle Odvětvové klasifikace ekonomických činností ve dvouciferné podobě šlo o odvětví č. 17, 18 a 19. Dále byl agregován papírenský a polygrafický průmysl (odvětví č. 21 a č. 22). Chemický průmysl je reprezentován odvětvími č 23 až 25, tzn. že sem patří i podniky gumárenské a plastikářské. Hutnictví (č. 27) a kovozpracující průmysl (č. 28) byly spojeny do odvětví výroby a zpracování kovů. Strojírenský průmysl zahrnuje kromě všeobecného strojírenství (č. 29) i strojírenství dopravní (odvětví č. 34 a 35). Největší agregaci představuje elektrotechnika (odvětví č.30 až 33). Pod ostatní zpracovatelský průmysl spadá i zpracování druhotných surovin (č.36 a č. 37). Do analýzy bylo tedy zahrnuto deset agregovaných odvětví zpracovatelského průmyslu. V analýze je však věnována okrajová pozornost i firmám podnikajícím mimo zpracovatelský průmysl.

V tabulce č. 2 je uvedena odvětvová a velikostní struktura analyzovaných průmyslových podniků. Z jednotlivých odvětví bylo nejčetněji zastoupeno strojírenství, které reprezentovalo 59 podniků, tj. 18,2 % analyzovaného souboru. Z dalších odvětví byla více než 10 % zastoupena ještě další tři, a to odvětví výroby a zpracování kovů (52 podniků, tj. 16,0 %), potravinářství (49 podniků, tj. 15,1 %) a agregované odvětví TOK (36 podniků, tj. 11,1 %). Naproti tomu na druhém pólu četnosti analyzovaných firem jsou obě odvětví mimo oblast zpracovatelského průmyslu (těžba nerostných surovin a výroba a rozvod energií a vody) a

agregované odvětví papírenského a polygrafického průmyslu. Těžba nerostných surovin je reprezentována jedinou společností (Granit Lipnice). Malým počtem podniků (pouze 9 firem) jsou zastoupena odvětví výroby a rozvodu energií a vody a podobně i odvětví papírenského a polygrafického průmyslu.

Nejčetněji jsou z hlediska počtu zaměstnanců zastoupeny podniky nižších velikostních kategorií. Do analýzy bylo zahrnuto 100 podniků s 20-49 zaměstnanci a 99 podniků s 50-99 pracovníky. V obou případech se jedná o více než třicetiprocentní podíl na analyzovaném souboru. Naopak nejmenším počtem podniků se prezentovala velikostní kategorie 1000 a více zaměstnanců, kterých na Vysočině existovalo pouze 7. Obecně zde platí, čím vyšší velikostní kategorie daná počtem pracovníků, tím nižší je četnost podniků v ní zastoupených.

Tab. 2: Průmyslové podniky se sídlem v kraji Vysočina podle odvětví a velikostních kategorií daných průměrným evidenčním počtem pracovníků v roce 2004

Odvětví průmyslu	Počet podniků	z toho ve velikostní kategorii dané počtem pracovníků					
		20 - 49	50 - 99	100 - 199	200 - 499	500 - 999	1000 +
Těžba nerostných surovin	1			1			
Potravinářský	49	15	14	10	9		1
Textilní, oděvní, kožedělný	36	7	14	9	5		1
Dřevozpracující	22	6	9	2	4	1	
Papírenský a polygrafický	9	4		5			
Chemický	24	11	8	3	2		
Sklářský a stavebních hmot	12	6	2	3			1
Výroba a zpracování kovů	52	17	11	11	7	5	1
Strojírenský	59	16	20	10	8	3	2
Elektrotechnický	25	7	5	3	6	3	1
Ostatní zpracovatelský průmysl	27	7	13	4	2	1	
Výroba a rozvod energií a vody	9	4	3	2			
Celkem	325	100	99	63	43	13	7

Ve 325 analyzovaných průmyslových podnicích bylo průměrně zaměstnáno 56,9 tis. osob. Pro srovnání v roce 2003 ve 314 analyzovaných průmyslových podnicích pracovalo 55,3 tis. osob. Podobně jako v tomto roce i v roce 2004 největší počet zaměstnanců byl zaznamenán ve strojírenství (více než 15 tis.). Na celkové zaměstnanosti analyzovaného souboru se toto odvětví podílelo více než čtvrtinou (26,4 %). Výroba a zpracování kovů zaměstnávalo 11,4 tis. osob, což je pětina z analyzovaného souboru podniků. Více než 10,0 % zaměstnanců bylo zaznamenáno již pouze ve dvou odvětvích, a to v průmyslu potravinářském (6,9 tis.) a elektrotechnickém (6,6 tis.). Oproti roku 2003 však potravinářství reprezentuje o 300 pracovníků méně, u elektrotechnického průmyslu jde o 1000 pracovníků více. Ještě větší pokles pracovníků než v potravinářství byl v kraji Vysočina zaznamenán v agregovaném odvětví textilního, oděvního a kožedělného průmyslu (o více než 900 osob). Důvodem snížení počtu firem a počtu zaměstnanců v tomto odvětví je hluboká recese textilního, oděvního a kožedělného průmyslu způsobující zánik některých podniků či značné propouštění. Odvětví s nejmenším počtem průmyslových podniků vykazovala také nejmenší počet pracovníků viz. tab. č. 3.

Co se týče velikostních kategorií, obecně platí, že se zvyšující se velikostí kategorie roste i počet pracovníků (výjimkou je málo zastoupená kategorie firem s 500-999 pracovníky). V kategorii podniků s 1000 a více zaměstnanci pracovala více než čtvrtina (27,2 %) z celkového počtu zaměstnaných v analyzovaných firmách. V podnicích s 200 a více resp. 100 a více zaměstnanci v roce 2004 bylo zaměstnáno 66,8 % resp. 82,3 % z celkového souboru analyzovaných podniků.

Tab. 3: Pracovníci v průmyslových odvětvích v podnicích se sídlem v kraji Vysočina podle velikostních kategorií daných průměrným evidenčním počtem pracovníků v roce 2004

Odvětví průmyslu	Počet pracovníků	z toho ve velikostní kategorii dané počtem pracovníků					
		20 - 49	50 - 99	100 - 199	200 - 499	500 - 999	1000 +
Těžba nerostných surovin	173			173			
Potravinářský	6866	410	1039	1410	2516		1491
Textilní, oděvní, kožedělný	5110	268	1006	1175	1299		1362
Dřevozpracující	3017	200	623	304	1310	580	
Papírenský a polygrafický	962	113		849			
Chemický	2112	375	571	456	710		
Sklářský a stavebních hmot	2299	196	118	395			1590
Výroba a zpracování kovů	11396	473	685	1445	2325	3564	2904
Strojírenský	15007	482	1495	1300	2666	2294	6770
Elektrotechnický	6565	218	409	411	2139	2050	1338
Ostatní zpracovatelský průmysl	2822	215	955	559	583	510	
Výroba a rozvod energií a vody	586	140	163	283			
Celkem	56915	3090	7064	8760	13548	8998	15455

V žebříčku dvaceti největších průmyslových podniků se sídlem v kraji Vysočina podle průměrného evidenčního počtu pracovníků v roce 2004 se nejčastěji objevují podniky z odvětví výroby a zpracování kovů. Toto průmyslové odvětví je zde zastoupeno šesti firmami. Dále následuje průmysl strojírenský, který má v žebříčku „TOP 20“ pět podniků. Čtyřikrát se mezi největšími zaměstnavateli objevuje také elektrotechnika. Své zastoupení mezi dvacítkou podniků s nejvíce zaměstnanci mají ještě odvětví průmyslu skla a stavebních hmot, průmysl potravinářský, dřevozpracující, agregované odvětví TOK a odvětví ostatního zpracovatelského průmyslu. Všechna zmíněná odvětví jsou reprezentována jedním podnikem. Firmy ostatních odvětví v tomto žebříčku nefigurují. Pro úplnost je třeba dodat, že se do tabulky 20 největších průmyslových zaměstnavatelů Vysočiny dostaly všechny podniky s více než 500 pracovníky.

Největší společností na Vysočině je strojírenská firma **Bosch Diesel**, která v roce 2004 průměrně zaměstnávala přes 4,8 tis. lidí, což představuje o 300 pracovníků více než v roce 2003. Další rozsáhlé investice do nových výrobních prostor však umožnily firmě Bosch Diesel v roce 2005 zaměstnat již více než 6 tisíc lidí. Společnost se v Jihlavě specializuje na výrobu vysokotlakých čerpadel pro dieselové motory. Další vysoce kvalifikované pracovní příležitosti by do Jihlavy mohlo přinést zřízení výzkumného a vývojového centra, o kterém společnost Bosch uvažuje.

Tab. 4: TOP 20 průmyslových podniků se sídlem v kraji Vysočina podle průměrného evidenčního počtu pracovníků v roce 2003

Název podniku	Sídlo	Odvětví průmyslu	Počet pracovníků
BOSCH DIESEL s.r.o.	Jihlava	Strojírenství	4837
ŽĎAS, a.s.	Žďár nad Sázavou	Výroba a zpracování kovů	2904
MOTORPAL, a.s.	Jihlava	Strojírenství	1933
Sklo Bohemia a.s.	Světlá nad Sázavou	Skla a stavebních hmot	1590
Kostecké uzeniny a.s.	Kostelec	Potravinářský	1491
PLEAS a.s.	Havlíčkův Brod	Textilní, oděvní a kož.	1362
Automotive Lighting s.r.o.	Jihlava	Elektrotechnický	1338
TESLA Jihlava, a.s.	Jihlava	Výroba a zpracování kovů	950
AGROSTROJ Pelhřimov, a.s.	Pelhřimov	Strojírenský	909
I & C Energo s.r.o.	Třebíč	Elektrotechnický	885
Moravské kovárny a.s.	Jihlava	Výroba a zpracování kovů	880
První brněnská strojírna Velká Bíteš, a.s.	Velká Bíteš	Strojírenský	877
TOKOZ a.s.	Žďár nad Sázavou	Výroba a zpracování kovů	624
Draka Kabely, s.r.o.	Velké Meziříčí	Elektrotechnický	613
GCE s.r.o.	Chotěboř	Výroba a zpracování kovů	588
Dřevozpracující družstvo	Lukavec	Dřevozpracující	580
Egston Systém Electronic spol. s r.o.	Jemnice	Elektrotechnický	552
První brněnská strojírna Třebíč, a.s.	Třebíč	Výroba a zpracování kovů	522
Spojené kartáčovny a.s.	Pelhřimov	Ostatní zpracovatelský	510
UNIPILET Třebíč, a.s.	Třebíč	Strojírenský	508

Druhou největší průmyslovou společností je **Žďas** se sídlem ve Žďáru nad Sázavou. Firma s dlouholetou tradicí zaměstnávala v roce 2004 téměř 3000 zaměstnanců, počet pracovníků této firmy tak v posledních letech víceméně stagnuje. Společnost Žďas se zaměřuje na slévarenskou výrobu, zpracování kovů, částečně podniká ve strojírenství. Třetí v pořadí je firma **Motorpal**, jejíž výrobní program je zaměřen na dopravní strojírenství se specializací na výrobu vstříkovacích zařízení do dieselových motorů. Ještě v roce 2003 zaměstnávala v několika provozech na Vysočině přes 2000 zaměstnanců. V roce 2004 však tato firma kvůli úsporným opatřením (vyrovnání produktivity práce s konkurencí, zefektivnění a koncentrace výroby) snížila počet pracovníků na téměř 1900.

Největší průmyslovou firmou Havlíčkobrodská je sklářská společnost **Sklo Bohemia** a.s. se sídlem ve Světlé nad Sázavou, která ve sledovaném roce zaměstnávala téměř 1600 lidí. Oproti roku 2003 došlo v této firmě k mírnému snížení počtu zaměstnanců (o 45). Největší textilní a oděvní podnik Vysočiny **Pleas** a.s. se sídlem v Havlíčkově Brodě, jenž je lokalizován do několika provozoven i mimo kraj, zaměstnával v roce 2004 více než 1350 pracovníků. V roce 2003 však tato společnost zaměstnávala 1480 lidí, tzn. že počet pracovníků meziročně klesl o více než stovku. Snížení počtu pracovníků souvisí s uzavřením závodu v Chlumci nad Cidlinou (Královéhradecký kraj). V následujících letech se však žádné masové propouštění nekonalo, naopak na začátku roku 2006 se firma rozhodla od března otevřít nový závod v Milevsku (Jihočeský kraj). V milevském podniku zrušil výrobu v srpnu 2005 písecký Jitex a

především kvůli místní kvalifikované pracovní síle se rozhodl havlíčkobrodský Pleas investovat do obnovy výroby. V tomto podniku by měla najít práci asi stovka švadlen.

Na Pelhřimovsku je největším průmyslovým zaměstnavatelem **Agrostroj Pelhřimov**, který je dnes již jediným výrobcem zemědělských strojů v ČR. Přímo v Pelhřimově ve společnosti pracovalo přes 900 lidí. **Dřevozpracující družstvo** Lukavec na Pelhřimovsku je největší dřevozpracující firmou kraje Vysočina, ale řadu svých provozů má lokalizováno mimo území kraje. Největší společností Třebíčska je **I & C Energo** patřící do skupiny ČEZ, firma je dodavatelem elektrických systémů kontroly, průmyslových informačních systémů atd. **Kostelecké uzeniny** jsou dlouhodobě největší potravinářskou firmou Vysočiny, která v roce 2004 zaměstnávala téměř 1500 lidí a byla tak podle počtu zaměstnanců 5. největší firmou Vysočiny podle počtu zaměstnanců. Více než 1000 pracovníků má také jihlavská elektrotechnická firma se zahraniční kapitálovou účastí **Automotive Lighting**, která byla postavena na zelené louce. Této hranice však již nedosahují další významné jihlavské průmyslové firmy jako jsou **Tesla Jihlava** a **Moravské kovárny**.

V žebříčku dvaceti největších průmyslových firem má nejčetnější zastoupení Jihlavsko (6 firem), dále Žďársko a Třebíčsko (4 firmy), Pelhřimovsko a Havlíčkobrodsko jsou reprezentovány pouze 3 firmami. Oproti roku 2003 vypadly z žebříčku „TOP 20“ elektrotechnická firma **Kablo Elektro** sídlící ve Velkém Meziříčí (pokles počtu pracovníků z 526 na 486) a pelhřimovská oděvní společnost **Alfatex Móda** (pokles z 520 na 377). Tyto firmy byly v žebříčku nahrazeny žďárskou společností GCE (odvětví výroby a zpracování kovů) a trebičskou firmou Egston Systém Electronic (elektrotechnika).

6. Výsledky hodnocení s důrazem na odvětvovou strukturu

6.1. Obrat

Obrat je hlavním ukazatelem výkonů podniku, podle jeho výše jsou firmy a jejich velikost měřeny na celém světě. Celkový obrat (resp. výkony) je složen z tržeb vlastních a i z tržeb jiných firem, které podniky nakupují tzv. předvýkonů. K předvýkonům patří nakoupené zboží (materiál, suroviny), ale také elektřina, benzín a jiné. Tyto tržby (výkony) jiných společností musí podnik zahrnout k ceně vlastní vytvořené přidané hodnotě.

V roce 2004 mělo 158 firem (48,6 %) z analyzovaného souboru obrat vyšší než 100 mil. Kč (v roce 2003 takovýchto firem bylo méně, a to 140). Obdobně vzrostl počet firem s obratem vyšším než 1 mld. Kč (z 19 na 23). Z jednotlivých odvětví největší počet „miliardových firem“ vykázaly v roce 2004 potravinářství a strojírenství (viz. tabulka č. 5). Data v tabulce naznačují specializaci průmyslové výroby v kraji Vysočina. Na druhé straně, z analyzovaných odvětví zpracovatelského průmyslu neexistovala ani jedna firma s miliardovým obratem v těchto odvětvích: papírenský a polygrafický průmysl, průmysl skla a stavebních hmot a ostatní zpracovatelský průmysl.

Tab. 5: Průmyslové podniky se sídlem v kraji Vysočina podle odvětví a velikostních kategorií daných obratem (v mil. Kč) v roce 2004

Odvětví průmyslu	Počet podniků	z toho ve velikostní kategorii dané obratem (v mil. Kč)					
		méně než 20	20 – 49,9	50 – 99,9	100 – 199,9	200 - 999,9	1000 a více
Těžba nerostných surovin	1				1		
Potravinářský	49	3	5	7	13	15	6
Textilní, oděvní, kožedělný	36	8	12	8	4	3	1
Dřevozpracující	22	3	2	7	4	3	3
Papírenský a polygrafický	9	1	1	2	2	3	
Chemický	24	4	6	2	3	8	1
Sklářský a stavebních hmot	12	3	1	6	1	1	
Výroba a zpracování kovů	52	5	12	11	6	15	3
Strojírenský	59	1	13	15	13	11	6
Elektrotechnický	25	3	5	2	4	8	3
Ostatní zpracovatelský průmysl	27	4	5	8	6	4	
Výroba a rozvod energií a vody	9		2		6	1	
Celkem	325	35	64	68	63	72	23

Všechny podniky zařazené do analýzy vytvořily v roce 2004 obrat vyšší než 111 mld. Kč (v roce 2003 vytvořilo 314 firem obrat 96 mld. Kč). Více než čtvrtinou (27,5 %) se na celkovém obratu podílelo strojírenství. Obrat vyšší než 10 mld. Kč byl stejně jako v předchozím šetření (2003) zaznamenán ještě u čtyřech odvětví průmyslu, a to u potravinářského, elektrotechnického, dřevozpracujícího a u výroby a zpracování kovů. Celkový obrat vyšší než 2 mld. Kč nevykázaly ze zpracovatelského průmyslu pouze průmysl papírenský a polygrafický a průmysl skla a stavebních hmot. O velikostních kategoriích daných obratem bez výjimky platí, že s velikostí kategorie roste i podíl na celkovém obratu. Největší kategorie podniků s obratem nad 1 mld. Kč se na celkovém obratu analyzovaného souboru podílí více

než polovinou (56,1 %). Naopak nejmenší kategorie (firmy s obratem do 20 mil. Kč) se nepodílejí na celkovém obratu analyzovaného souboru ani půl procentem.

Tab. 6: Obrat v průmyslových odvětvích v podnicích se sídlem v kraji Vysočina podle velikostních kategorií daných obratem (v mil. Kč) v roce 2004

Odvětví průmyslu	Obrat (v mil. Kč)	z toho ve velikostní kategorii dané obratem (v mil. Kč)					
		méně než 20	20 – 49,9	50 – 99,9	100 – 199,9	200 - 999,9	1000 a více
Těžba nerostných surovin	110,0				110,0		
Potravinářský	20677,8	48,6	169,0	529,8	1984,5	7510,6	10435,3
Textilní, oděvní, kožedělný	4464,5	107,5	376,4	555,7	634,4	1177,5	1613,0
Dřevozpracující	13426,1	42,1	75,0	485,2	534,6	2629,9	9659,3
Papírenský a polygrafický	1460,9	18,9	27,9	152,3	272,5	989,3	
Chemický	5110,5	55,7	224,0	153,9	465,7	2537,9	1673,3
Sklářský a stavebních hmot	1688,9	39,5	25,1	451,9	181,6	990,8	
Výroba a zpracování kovů	13973,4	70,0	423,4	806,4	1089,4	6737,6	4846,6
Strojírenský	30604,1	11,5	439,7	1015,6	1856,3	3969,4	23311,6
Elektrotechnický	15379,6	39,2	183,9	161,6	460,4	3711,9	10822,6
Ostatní zpracovatelský průmysl	3058,4	60,3	203,5	603,3	729,2	1462,1	
Výroba a rozvod energií a vody	1211,4		86,4		837,3	287,7	
Celkem	111165,6	493,3	2234,3	4915,7	9155,9	32004,7	62361,7

Z průmyslových podniků kraje Vysočina bezkonkurenčně nejvyššího obratu dosáhla v roce 2004 firma Bosch Diesel, a to více než 17 mld. Kč. Oproti roku 2003 navýšila firma Bosch Diesel obrat o více než 3 mld. Kč. Na druhém místě se v žebříčku v roce 2003 objevila jihlavská elektrotechnická společnost Automotive Lighting, výrobce světlometů k osobním automobilům, s obratem dosahujícím téměř 7 mld. Kč. Do první pětky firem s největším obratem se dostaly i dvě společnosti dřevozpracujícího průmyslu. První z nich, firma Kronospan se sídlem v Jihlavě, vykázala obrat přesahující 4,5 mld. Kč. Společnost Kronospan se svým výrobním programem zaměřuje na dřevotřískové a laminátové desky. Druhým podnikem je ždírečná Stora Enso Timber, největší tuzemská pila a producent řeziva, s obratem přes 3 mld. Kč. Obratu vyššího než 3 mld. Kč dosáhl kromě již výše jmenovaných potravinářský koncern Kostelecké uzeniny (3,8 mld. Kč.).

Na rozdíl od roku 2003 dosáhly všechny podniky v elitní „dvacítku“ obratu vyššího než 1 mld. Kč. Do následující tabulky č. 7 zaznamenávající průmyslové společnosti s nejvyšším obratem se nedostaly 3 firmy s obratem vyšším než 1 mld. Kč. Jednalo se o tyto podniky: Zexel Valeo Compressor Czech v Humpolci, ZZN Pelhřimov a GCE v Chotěboři. Do žebříčku podniků s největším obratem pro rok 2004 (TOP 20) se dostala pouze jediná firma, která se v něm nevyskytovala v roce předcházejícím. Jde o firmu MANN+HUMMEL, která vyrábí filtry a filtrační vložky pro motorová vozidla a průmyslovou techniku. Z tabulky naopak vypadla sklářská společnost Sklo Bohemia. Umístění jednotlivých firem dle obratu v „TOP 20“ se v letech 2003 a 2004 významně neměnilo. Velmi pozitivním zjištěním je meziroční růst obratu u všech společností umístěných v „TOP 20“ dle obratu. Jedinou výjimkou je společnost Tchibo Praha z Jihlavy, která v posledních letech značně omezuje výrobu a přesouvá ji z obytných důvodů do jiných částí Evropy.

Tab. 7: TOP 20 průmyslových podniků se sídlem v kraji Vysočina podle obratu (mil. Kč) v roce 2004

Název podniku	Sídlo	Odvětví průmyslu	Obrat (v mil. Kč)
BOSCH DIESEL s.r.o.	Jihlava	Strojírenský	17161,9
Automotive Lighting s.r.o.	Jihlava	Elektrotechnický	6741,9
KRONOSPAN CR, spol. s r.o.	Jihlava	Dřevozpracující	4764,1
Kostecké uzeniny a.s.	Kostelec	Potravinářský	3783,8
Stora Enso Timber Ždírec s.r.o.	Ždírec nad Doubravou	Dřevozpracující	3049,5
Draka Kabely, s.r.o.	Velké Meziříčí	Elektrotechnický	2741,1
ŽDAS, a.s.	Žďár nad Sázavou	Výroba a zpracování kovů	2600,4
Dřevozpracující družstvo	Lukavec	Dřevozpracující	1845,7
Tchibo Praha, spol. s r.o.	Jihlava	Potravinářský	1684,2
ITW PRONOVIA, s.r.o.	Velká Bíteš	Chemický	1673,3
PLEAS a.s.	Havlíčkův Brod	Textilní a oděvní	1613,0
Kablo Elektro Velké Meziříčí, spol. s r.o.	Velké Meziříčí	Elektrotechnický	1339,5
Moravia Lacto a.s.	Jihlava	Potravinářský	1328,9
Jaroměřická mlékárna, a.s.	Jaroměřice nad Rokytkou	Potravinářský	1325,5
Edscha Bohemia s.r.o.	Kamenice nad Lipou	Strojírenský	1286,4
AGROSTROJ Pelhřimov, a. s.	Pelhřimov	Strojírenský	1269,5
MOTORPAL, a.s.	Jihlava	Strojírenský	1268,2
PRIBINA, spol. s r.o.	Hesov (Přibyslav)	Potravinářský	1218,5
MANN+HUMMEL s.r.o.	Nová Ves (Okříšky)	Strojírenský	1215,9
Moravské kovárny a.s.	Jihlava	Výroba a zpracování kovů	1161,2

V další tabulce č. 8 jsou porovnány jednotlivá průmyslová odvětví podle ukazatele „obrat na jednoho pracovníka v mil. Kč“. Největší obrat na jednoho pracovníka vykázalo odvětví dřevozpracujícího průmyslu, které jako jediné překročilo nejen hodnotu 3 mil. na pracovníka, ale dokonce dosáhlo v celorepublikovém měřítku tohoto odvětví naprosto ojedinělých 4,45 mil. Kč na pracovníka. Na tomto výsledku mají rozhodující podíl firmy se zahraniční kapitálovou účastí. Obratem na pracovníka vyšším než 2 mil. Kč (a tedy i vyšším obratem než průměrná hodnota dosažená ve celém kraji Vysočina) se prezentovala přesně polovina odvětví. Kromě dřevozpracujícího průmyslu, to byly ještě průmysl potravinářský, chemický, strojírenský, elektrotechnický a odvětví výroby a rozvodů energií a vody. Chemický průmysl a odvětví výroby a rozvodů vody a energií přitom v roce 2003 více než 2 mil. Kč na pracovníka ještě nevykazovaly. Výrazně podprůměrného výsledku vzhledem k ostatním odvětvím, tedy hodnot nedosahujících ani 1 mil. Kč na pracovníka, dosáhla pouze 3 odvětví, a to průmysl skla a stavebních hmot, agregace TOK a jediná společnost zastupující těžbu nerostných surovin. V roce 2003 nedosáhla 1 mil. Kč na pracovníka ještě další dvě odvětví. Jednalo se o ostatní zpracovatelský průmysl a výrobu a zpracování kovů.

Nejllepšími výsledky v roce 2004 se prezentovala kategorie podniků s 200 – 499 zaměstnanci. tuto skutečnost ovlivnily především dřevozpracující podniky (viz. tab. č 8), ale obrat vyšší než 2 mil. Kč na pracovníka dosáhly v této kategorii podniků i průmyslové firmy podnikající

v potravinářském, chemickém a strojírenském průmyslu. Kromě této kategorie obrat vyšší na jednoho pracovníka dosáhla již jenom kategorie podniků s více než 1000 zaměstnanci. Naopak nejnižší obrat na pracovníka byl v roce 2004 zaznamenán v kategorii podniků s 500 – 999 pracovníky. Na horším výsledku této kategorie podniků se podílely především tato odvětví: strojírenský průmysl, ostatní zpracovatelský průmysl a také výroba a zpracování kovů. Z výše uvedeného plyne, že v kraji Vysočina nebyla zjištěna žádná závislost mezi obratem na jednoho pracovníka a velikostí podniků. Pozitivní zjištěním však byla skutečnost, že ve všech analyzovaných kategoriích podniků se zvýšil obrat na jednoho pracovníka oproti roku 2003.

Tab. 8: Obrat na 1 pracovníka (v mil. Kč) v průmyslových odvětvích v podnicích se sídlem v kraji Vysočina podle velikostních kategorií daných průměrným počtem pracovníků v roce 2004

Odvětví průmyslu	Obrat na 1 prac. v mil. Kč	z toho ve velikostní kategorii dané počtem pracovníků					
		20 - 49	50 - 99	100 - 199	200 - 499	500 - 999	1000 +
Těžba nerostných surovin	0,636			0,636			
Potravinářský	2,990	2,749	4,211	3,041	2,823		2,538
Textilní, oděvní, kožedělný	0,874	0,445	0,575	0,957	0,793		1,184
Dřevozpracující	4,450	1,227	2,497	3,173	6,729	3,182	
Papírenský a polygrafický	1,519	1,756		1,486			
Chemický	2,420	1,379	3,452	1,412	2,786		
Sklářský a stavebních hmot	0,735	1,420	0,720	0,847			0,623
Výroba a zpracování kovů	1,226	1,165	1,518	1,698	1,325	1,192	0,895
Strojírenský	2,039	2,376	1,127	1,250	2,010	1,029	2,722
Elektrotechnický	2,343	1,171	2,130	1,252	1,399	1,953	5,039
Ostatní zpracovatelský průmysl	1,084	1,062	1,031	1,142	1,057	1,158	
Výroba a rozvod energií a vody	2,067	4,218	2,190	0,932			
Celkem	1,951	1,701	1,895	1,623	2,286	1,450	2,210

Žebříčku „TOP 20“ průmyslových podniků se sídlem v kraji Vysočina podle obratu na jednoho pracovníka dominuje ždírečská firma Holzwerke WIMMER, která dosáhla obratu více než 16 mil. Kč na pracovníka při počtu 55 zaměstnanců. Firma Holzwerke WIMMER se specializuje na výrobu komponent pro stavbu rodinných domků a masivních dřevěných konstrukcí. Společně s firmou Stora Enso Timber Ždírec je součástí ždírečského dřevařského klastru na Havlíčkověbrosku. Také tato firma vyniká vysokým obratem na jednoho pracovníka (9,6 mil. Kč, v žebříčku TOP 20 šesté místo). Obrat na pracovníka vyšší než měla Stora Enso Timber však vykázaly čtyři další společnosti se sídlem v kraji Vysočina. Ve všech případech tento ukazatel překročil hranici 10 mil. Kč. Jednalo se o ZZN Pelhřimov, zabývající se širokým spektrem činností v oblasti zpracování zemědělských produktů (výroba krmných směsí) včetně prodeje, která vykázala obrat větší než 13 mil. Kč na pracovníka. Firmy zabývající se výrobou krmných směsí a prodejem zemědělských produktů jsou podle klasifikace OKEČ řazeny do potravinářského průmyslu, obvykle vynikají vysokým obratem na pracovníka (např. Agrovýkup, ZZN Havlíčkův Brod atd.). Dalšími průmyslovými podniky s obratem vyšším než 10 mil. Kč na pracovníka byly výrobce autodílů Edscha SVG v Kamenici nad Lipou, výrobce průmyslových hnojiv Agropodnik, a.s. Jihlava se sídlem v Polné a dřevozpracující firma Kronospan v Jihlavě. V roce 2003 pouze 3 společnosti se sídlem v kraji Vysočina vykázaly obrat vyšší než 10 mil. Kč na pracovníka a jejich pořadí

bylo následující: Holzwerke Wimmer 15,5 mil., Edscha SVG 12,6 mil. a ZZN Pelhřimov 11,4 mil. Zatímco v roce 2003 se do první dvacítky dostalo i pět průmyslových podniků s obratem na pracovníka nižším než 5 mil. Kč, tak v roce 2004 se nedostaly do žebříčku TOP 20 dva podniky s obratem vyšším než 5 mil. Kč. Konkrétně šlo o Agro Měřín a Automotive Lighting v Jihlavě.

Tab. 9: TOP 20 průmyslových podniků se sídlem v kraji Vysočina podle obratu přepočteného na 1 pracovníka (v tis. Kč) v roce 2004

Název podniku	Sídlo	Odvětví průmyslu	Obrat na 1 prac. (v mil. Kč)
Holzwerke WIMMER s.r.o.	Ždírec nad Doubravou	Dřevozpracující	16,074
ZZN Pelhřimov a.s.	Pelhřimov	Potravinářský	13,028
Edscha SVG s.r.o.	Kamenice nad Lipou	Strojírenský	12,554
Agropodnik, a.s. Jihlava	Polná	Chemický průmysl	10,427
KRONOSPAN CR, spol. s r.o.	Jihlava	Dřevozpracující	10,245
Stora Enso Timber Ždírec s.r.o.	Ždírec nad Doubravou	Dřevozpracující	9,590
Agrovýkup, a.s.	Moravské Budějovice	Potravinářský	9,350
Jaroměřická mlékárna a.s.	Jaroměřice nad Rokytou	Potravinářský	8,664
VKS Pohledští Dvořáci a.s.	Havlíčkův Brod	Potravinářský	7,584
ADW AGRO a.s.	Krahulov	Potravinářský	6,679
Moravia Lacto a.s.	Jihlava	Potravinářský	6,579
ZZN Havlíčkův Brod a.s.	Havlíčkův brod	Potravinářský	6,561
Tchibo Praha, spol. s r.o.	Jihlava	Potravinářský	6,528
DETAIL CZ s.r.o.	Žirovnice	Strojírenský	6,082
TTS energo, s.r.o.	Třebíč	Výroba a rozvod energií a vody	5,994
Daněk Zdeněk	Nové město na Moravě	Strojírenský	5,874
Gebr. Ostendorf – OSMA zpracování plastů s.r.o.	Humpolec	Chemický	5,865
KRONODOOR CZ, spol. s r.o.	Jihlava	Dřevozpracující	5,341
CEMM THOME CZ, spol. s r.o.	Brtnice	Elektrotechnický	5,246
TEDOM ENERGO s.r.o.	Třebíč	Výroba a rozvod energií a vody	5,187

Z jednotlivých odvětví má mezi průmyslovými podniky dle obratu na jednoho pracovníka nejčetnější zastoupení potravinářství (8 firem). Dřevozpracující průmysl je reprezentován čtyřmi podniky, strojírenství třemi a chemický dvěma podniky. Dva podniky pocházejí z odvětví rozvodů a výroby energií a vody, ačkoliv toto odvětví nebylo v roce 2003 v žebříčku zastoupeno vůbec. Dvacítku doplňuje jedna společnost elektrotechnického průmyslu.

6.2. Hospodářský výsledek

Celkový hospodářský výsledek (HV) firem se skládá z hospodářského výsledku za provozní činnost (PHV), finanční činnost (FHV) a mimořádnou činnost (MHV). Hospodářský výsledek za běžnou činnost (BHV) je složen z provozního hospodářského výsledku a finančního hospodářského výsledku, do kterého je započtena i daň za běžnou činnost. Pro účely analýzy

byl ve třech případech na místo celkového hospodářského výsledku použit hospodářský výsledek za běžnou činnost. U těchto společností nebyl započítán výsledek mimořádného hospodaření, který je výsledkem specifických skutečností, neodráží reálný stav provozně hospodářské činnosti firmy a negativně by ovlivnil výsledky celé analýzy. Jednalo se o společnosti BOSCH DIESEL, ITW PRONOVIA a KRONOSPAN ČR, u kterých rozdíl mezi celkovým hospodářským výsledkem a hospodářským výsledkem za běžnou činnost přesáhl hranici 10 mil. Kč. V případě největší společnosti BOSCH DIESEL šlo o korekce způsobené změnami v ekonomické životnosti dlouhodobého majetku. U společnosti ITW Pronovia se jednalo o záporné položky mimořádného hospodářského výsledku způsobené ztrátovým prodejem uvolněných nemovitostí. Do hospodářského výsledku společnosti KRONOSPAN ČR byly zaúčtovány opravy výnosů z minulých let, které byly způsobeny předchozími chybami v zaúčtování stavu zásob.

Tab. 10: Podniky s velkým rozdílem mezi celkovým hospodářským výsledkem a hospodářským výsledkem za běžnou činnost (v mil. Kč)

Název podniku	Celkový hospodářský výsledek (HV)	Provozní hospodářský výsledek (PHV)	Finanční hospodářský výsledek (FHV)	Mimořádný hospodářský výsledek (MHV)	Hospodářský výsledek za běžnou činnost (BHV)
BOSCH DIESEL s.r.o.	1473,8	2118,1	-250,0	-394,3	1868,1
ITW PRONOVIA, s.r.o.	-64,5	443,6	-316,6	-154,3	89,8
KRONOSPAN ČR, spol. s r. o.	451,0	456,3	-101,9	96,6	354,4

Z 325 podniků zařazených do analýzy hospodařilo se ziskem 264 firem. To znamená, že zisk vytvořilo více než 80 % průmyslových společností (81,2 %). V roce 2003 byl tento podíl o něco nižší a dosahoval 80,9 %. V roce 2003 byla zaznamenána ztráta u 60 analyzovaných průmyslových podniků, v roce 2004 jejich počet klesl na 58. Vyšší než 80% podíl ziskových firem zaznamenalo v kraji Vysočina 6 odvětví. Jedná se o průmysl dřevozpracující, papírenský a polygrafický, kovodělný, strojírenský, elektrotechnický a odvětví výroby a rozvodů vody a energií. Naopak největší podíl ztrátových podniků evidoval průmysl skla a stavebních hmot (41,7 % ztrátových společností). V roce 2003 nejvíce ztrátových podniků podnikalo v agregovaném odvětví textilního, oděvního a kožedělného průmyslu (45,2 %).

Soubor 325 analyzovaných průmyslových podniků kraje Vysočina vykázal celkový hospodářský zisk ve výši více než 4,5 mld. Kč, což představuje oproti roku 2003 nárůst o téměř 1,5 mld. Kč. Jediným odvětvím, které dosáhlo miliardového zisku bylo strojírenství. Více než 500 mil. Kč bylo zaznamenáno ještě ve třech odvětvích zpracovatelského průmyslu. Konkrétně se jednalo o dřevozpracující průmysl, výrobu a zpracování kovů a elektrotechniku. V roce 2003 nejlepší hospodářský výsledek dosáhl průmysl dřevozpracující, který vykázal zisk ve výši 710,7 mil. Kč. Naopak jediným ztrátovým odvětvím v tomto roce byl ostatní zpracovatelský průmysl (ztráta 103,2 mil. Kč). V roce 2004 se do záporných hospodářských čísel dostal pouze průmysl skla a stavebních hmot (viz. tab. č. 11). Kromě tohoto odvětví se oproti roku 2003 celkově zhoršil hospodářský výsledek také u průmyslu potravinářského, chemického a agregovaného odvětví TOK. I když v roce 2003 hospodařilo se ztrátou v odvětví TOK 19 ze 42 analyzovaných podniků celkový zisk tohoto odvětví činil 62,1 mil. Kč. V roce 2004 ztrátových podniků bylo jen 12 z 36, ale celkový zisk odvětví TOK činil pouze ve výši 22,9 mil. Kč. Největší meziroční zlepšení hospodářského výsledku bylo zaznamenáno ve strojírenském průmyslu, ve kterém v roce 2003 byl zaznamenán zisk 547,9 mil. Kč a v roce 2004 až 1832,4 mil. Kč.

Tab. 11: Hospodářský výsledek průmyslových podniků se sídlem v kraji Vysočina podle odvětví v roce 2004

Odvětví průmyslu	Počet podniků se ziskem	Počet podniků se ztrátou	Podíl ziskových podniků (%)	Hospodářský výsledek (v mil. Kč)	Hospodářský výsledek na 1 pracovníka (v tis. Kč)
Těžba nerostných surovin	1	0	100,0	3,6	20,8
Potravinářský	37	12	75,5	185,1	27,0
Textilní, oděvní, kožedělný	24	12	66,7	22,9	4,5
Dřevozpracující	20	2	90,9	781,7	259,1
Papírenský a polygrafický	8	1	90,0	103,6	107,7
Chemický	19	5	79,2	251,1	118,9
Skla a stavebních hmot	7	5	58,3	-23,2	-10,1
Výroba a zpracování kovů	49	3	94,2	727,5	63,8
Strojírenský	51	8	86,4	1832,4	122,1
Elektrotechnický	22	3	88,0	506,5	77,2
Ostatní zpracovatelský průmysl	21	6	77,8	94,9	33,6
Výroba a rozvod energií a vody	8	1	88,9	61,5	104,9
Celkem	267	58	82,2	4547,5	79,9

Trochu jiný pohled na jednotlivá průmyslová odvětví poskytuje ukazatel „hospodářský výsledek na jednoho pracovníka“ (viz. poslední sloupec předchozí tabulky). Celý průmysl v kraji Vysočina dosáhl hodnoty 79,9 tis. Kč na pracovníka, což je téměř o 25 tis. Kč na pracovníka více než v předchozím roce (55,1 tis. Kč). Zisku vyššího než 100 tis. Kč na pracovníka bylo v roce 2004 dosaženo v pěti odvětvích. Nejúspěšnějším odvětvím z tohoto hlediska byl dřevozpracující průmysl, který dosáhl zisku přes čtvrt milionu korun na pracovníka (toto odvětví bylo nejúspěšnější také v roce 2003, ve kterém činil zisk na pracovníka 240,5 mil. Kč) Kromě odvětví skla a stavebních hmot, které vykázalo v roce 2004 ztrátu, bylo velmi nízkého zisku přepočteného na jednoho pracovníka dosaženo také v agregovaném odvětví TOK. Celkem 7 z 12 odvětví dosáhlo vzhledem ke krajské hodnotě podprůměrných hodnot hospodářského výsledku přepočteného na jednoho pracovníka.

Stejně jako u obratu, i v případě hospodářského výsledku, vykázala největší čísla firma Bosch Diesel. Ta zaznamenala v roce 2004 zisk více 1,8 mld. Kč, čímž více než pětkrát překonala druhý v pořadí Kronospan. Jak již bylo výše uvedeno u těchto dvou společností byl započítán hospodářský výsledek za běžnou činnost. „Stomilionového“ a vyššího zisku dosáhlo sedm průmyslových podniků se sídlem v kraji Vysočina (v roce 2003 této hranice dosáhly pouze čtyři podniky). Kromě dvou výše zmíněných firem pochází jedna společnost s vyšším než 100 mil. ziskem z okresu Žďár nad Sázavou (Draka Kabely), dvě z okresu Havlíčkův Brod (Stora Enso Timber, GCE), jedna z okresu Třebíč (MANN+HUMMEL) a rovněž jedna z okresu Jihlava (Moravské kovárny). V okrese Pelhřimov žádná ze společností tak velký zisk nevykázala. Zajímavou skutečností je fakt, že i přes velkou meziroční variabilitu sledovaného ukazatele dokázaly společnosti s velkým ziskem v roce 2003 uhájit své postavení také v roce 2004. Většina jich v tomto roce dosáhla v tomto roce vyššího zisku než v roce předchozím. To nasvědčuje o stabilitě těchto firem a jejich pevné pozici na trhu.

Z jednotlivých odvětví průmyslu se v níže prezentovaném žebříčku dle největšího zisku v roce 2004 objevilo nejvíce společností, a to pět, jak z průmyslu dřevozpracujícího, tak i

z odvětví zabývajícího se výrobou a zpracováním kovů. Více než jedním podnikem je zastoupena již jenom strojírenská výroba (4) a elektrotechnika (3). V tabulce č. 12 se pochopitelně objevují společnosti s větším počtem zaměstnanců. Jediná společnost, která měla počet pracovníků menší než 200, byla dřevozpracující společnost Holzwerke Wimmer (55 osob).

Tab. 12: TOP 20 průmyslových podniků se sídlem v kraji Vysočina podle kladného hospodářského výsledku (mil. Kč) v roce 2004

Název podniku	Sídlo	Odvětví průmyslu	Zisk (v mil. Kč)
BOSCH DIESEL s.r.o.	Jihlava	Strojírenský	1868,1 *
KRONOSPAN CR, spol. s r.o.	Jihlava	Dřevozpracující	354,4 *
Stora Enso Timber Ždírec s.r.o.	Ždírec nad Doubravou	Dřevozpracující	185,0
Draka Kabely, s.r.o.	Velké Meziříčí	Elektrotechnický	108,1
MANN+HUMMEL (CZ) s.r.o.	Nová ves (Okříšky)	Strojírenský	105,4
GCE s.r.o.	Chotěboř	Výroba a zpracování kovů	101,0
Moravské kovárny a.s.	Jihlava	Výroba a zpracování kovů	100,0
ŽĎAS, a.s.	Žďár nad Sázavou	Výroba a zpracování kovů	99,2
Edscha Bohemia s.r.o.	Kamenice nad Lipou	Dopravní strojírenství	99,1
ITW PRONOVIA, s.r.o.	Velká Bíteš	Chemický	89,8 *
Dřevozpracující družstvo	Lukavec	Dřevozpracující	84,5
Automotive Lighting s.r.o.	Jihlava	Elektrotechnický	81,2
SAPELI spol. s r.o.	Polná	Dřevozpracující	77,3
TEDOM s.r.o.	Třebíč	Elektrotechnický	76,1
Cooper-Standard Automotive ČR s.r.o.	Žďár nad Sázavou	Strojírenský	65,2
Hettich ČR, k.s.	Žďár nad Sázavou	Výroba a zpracování kovů	61,2
ACO Stavební prvky k.s.	Přibyslav	Výroba a zpracování kovů	60,0
Holzwerke WIMMER s.r.o.	Ždírec nad Doubravou	Dřevozpracující	56,5
Huhtamaki Česká republika, a.s.	Přibyslavice	Papírenský	56,4
Tchibo Praha, spol. s r.o.	Jihlava	Potravinářský	55,5

* hospodářský výsledek za běžnou činnost

Na druhé straně největší ztrátu vykázal podnik Zexel Valeo Compressor Czech, který zakončil rok 2004 ve ztrátě téměř 0,5 mld. Kč. Firma, sídlící v CTP parku v Humpolci a zabývající se výrobou kompresorů, je v českém prostředí nová a dosahuje vysokých ztrát především kvůli rozsáhlým investicím. Jelikož se jedná o firmu novou, nedochází zde zároveň k úsporám z rozsahu. Ty jsou dosahovány expanzí firmy. Jedná se o úspory získané zvětšením produkce, což umožňuje snížit jednotkové náklady, neboť část nákladů má fixní povahu např. náklady na vývoj výrobku, zaškolení pracovníků, cena používané technologie apod. Tato společnost v současné době vypisuje výběrová řízení na tuzemské subdodavatele, neboť zahraniční subdodávky se značně prodražují. Výše popsaná situace je charakteristická pro nově vzniklé společnosti (také např. Huhtamaki CR či Futaba Czech). Ztrátu vyšší než 100 mil. Kč dosáhl již jen trebičský UNIPLLET, který však má v současné době (od 3.7.2006) sídlo v Praze. Ztrátu přes deset milionů Kč vykázalo celkem 12 průmyslových podniků v kraji, tedy o jeden více než v roce předešlém. V pěti případech se jednalo o stejné společnosti. Kromě již

zmiňovaných firem Zexel Valeo Compressor Czech a Uniplet šlo o zástupce agregovaného odvětví TOK (Alfatex Móda, Domino a DUP družstvo Pelhřimov). Mezi dvaceti podniky s největší ztrátou v roce 2004 se objevilo šest firem potravinářského průmyslu a pět firem agregovaného odvětví TOK. Více než jedním podnikem je v žebříčku zastoupen také průmysl strojírenský a ostatní zpracovatelský průmysl.

Některé společnosti, které se v roce 2003 nacházely mezi průmyslovými podniky s vysokou ztrátou se nedostaly do žebříčku TOP 20 z důvodů ukončení činnosti. Takovými společnostmi byly nábytkářské firmy Intea Třešť a Terco Telč nábytek nebo výrobce ultralehkých letadel Kappa 77. Intea na konci roku 2003 ukončila činnost a v evidenci Úřadu práce v Jihlavě se ocitlo 130 bývalých zaměstnanců firmy. Společnost nedokázala čelit konkurenčnímu dovozu dýhovaného nábytku především z Polska. Firma Terco se 110 zaměstnanci zrušila výrobu v průběhu roku 2004 z obdobných důvodů jako Intea. Důvodem ukončení provozu v jihlavské firmě Kappa 77 údajně byly nepřiměřeně vysoké výdaje na vývoj nového letounu a o práci tak přišlo všech 80 zaměstnanců firmy.

Tab. 13: TOP 20 průmyslových podniků se sídlem v kraji Vysočina podle záporného hospodářského výsledku (mil. Kč) v roce 2004

Název podniku	Sídlo	Odvětví průmyslu	Ztráta (v mil. Kč)
Zexel Valeo Compressor Czech, s.r.o.	Humpolec	Strojírenský	-465,2
UNIPILET Třebíč, a.s.	Třebíč	Strojírenský	-100,4
Kostelecké uzeniny a.s.	Kostelec	Potravinářský	-47,4
Krahulík – Masozávod Krahulčí, a.s.	Krahulčí	Potravinářský	-35,2
Sklo Bohemia a.s.	Světlá nad Sázavou	Skla a stavebních hmot	-32,0
Mars Svratka, a.s.	Svratka	Ostatní zpracovatelský průmysl	-26,5
Alfatex Móda, s.r.o.	Pelhřimov	Textilní, oděvní, kožedělný	-24,4
DOMINO a.s.	Třebíč	Textilní, oděvní, kožedělný	-17,1
Pacovské strojírný, a.s.	Pacov	Výroba a zpracování kovů	-12,6
Futaba Czech, s.r.o.	Havlíčkův Brod	Strojírenský	-12,6
DUP - družstvo Pelhřimov	Pelhřimov	Textilní, oděvní, kožedělný	-10,3
NOVAKO JIHLAVA s.r.o.	Jihlava	Chemický	-10,2
Amylon, a.s.	Havlíčkův Brod	Potravinářský	-9,7
VMV spol. s r.o.	Jihlava	Strojírenský	-7,1
BEL Sýry Česko a.s.	Želetava	Potravinářský	-6,9
DOTEX Dobrá n. S. a.s.	Nová Ves u Světlé	Textilní, oděvní, kožedělný	-6,4
Mrazírny Brtnice, a.s.	Brtnice	Potravinářský	-6,0
SNAHA kožedělné družstvo	Jihlava	Textilní, oděvní, kožedělný	-5,6
GRATA spol. s r.o.	Žďár nad Sázavou	Ostatní zpracovatelský průmysl	-4,9
Měšťanský pivovar Havlíčkův Brod, a.s.	Havlíčkův Brod	Potravinářský	-4,2

V žebříčku dvaceti nejúspěšnějších firem dle hospodářského výsledku přepočteného na pracovníka se objevuje i řada menších podniků. Největší zisk na jednoho pracovníka vytvořila v roce 2004 firma Daněk Zdeněk. Tento podnik náleží svoji ekonomickou činností nejen do strojírenství, ale pohybuje se i v oblasti nábytkářského průmyslu a zabývá se také obchodní

činností. Tento bystrický podnik dosáhl zisku téměř 40 mil. Kč, přičemž zaměstnává pouze 23 pracovníků. Tento vysoký zisk je však způsoben převážně obchodní činností. Firma získala několik lukrativních zakázek na dodávku a montáž mrazicích boxů. Ziskem 1720,9 tis. Kč na jednoho zaměstnance tak předstihl v pořadí druhou firmu Holzwerke WIMMER téměř o 700 tis. Kč na pracovníka. Pouze tyto dvě společnosti zaznamenaly zisk na pracovníka vyšší než 1 mil. Kč. Přes hranici 0,5 mil. Kč na pracovníka se dostalo dalších pět společností. Jsou jimi VKS Pohledští Dvořáci a Stora Enso Timber z okresu Havlíčkův Brod, pelhřimovská firma Edscha SVG, Agropodnik a Kronospan CR z okresu Jihlava.

V žebříčku dvaceti nejúspěšnějších firem podle tohoto ukazatele je nejčastěji zastoupen strojírenský průmysl, a to pětkrát. Kromě firmy Daněk Zdeněk a Edscha SVG, se zde objevily ještě firmy Vanad 2000, Edscha Bohemia a Bosch Diesel. Dřevozpracující průmysl je v první dvacítky reprezentován čtyřmi podniky a výroba a rozvod energií a vody třemi podniky. Přitom poslední odvětví v žebříčku 2003 nebylo zastoupeno. Oproti zmiňovanému roku 2003 se v pořadí 20 nejúspěšnějších firem roku 2004 objevilo 12 nových subjektů.

Tab. 14: TOP 20 průmyslových podniků se sídlem v kraji Vysočina podle kladného hospodářského výsledku přepočteného na 1 pracovníka (v tis. Kč) v roce 2004

Název podniku	Sídlo	Odvětví průmyslu	Zisk na 1 prac. (v tis. Kč)
Daněk Zdeněk	Nové město na Moravě	Strojírenský	1720,9
Holzwerke WIMMER s.r.o.	Ždírec nad Doubravou	Dřevozpracující	1027,3
VKS POHLEDŠTÍ DVOŘACI a.s.	Havlíčkův Brod	Potravinářský	890,4
Edscha SVG s.r.o.	Kamenice nad Lipou	Strojírenský	852,6
AGROPODNIK, a.s.	Polná	Chemický	837,6
KRONOSPAN CR, spol. s r.o.	Jihlava	Dřevozpracující	762,2
Stora Enso Timber Ždírec s.r.o.	Ždírec nad Doubravou	Dřevozpracující	581,8
Vanad 2000 a.s.	Holcův Jeníkov	Strojírenský	411,8
BOSCH DIESEL s.r.o.	Jihlava	Strojírenský	386,2
Edscha Bohemia s.r.o.	Kamenice nad Lipou	Strojírenský	381,2
Hoza spol. s r.o.	Humpolec	Výroba a zpracování kovů	375,9
KOVO-ŠROT s.r.o.	Jihlava	Ostatní zpracovatelský průmysl	367,8
JIHLAVSKÉ KOTELNY, s.r.o.	Jihlava	Výroba a rozvod energií a vody	367,7
TEDOM ENERGO s.r.o.	Třebíč	Výroba a rozvod energií a vody	334,9
Huhtamaki Česká republika, a.s.	Přibyslavice	Papírenský	324,2
ALPA, s.r.o.	Velké Meziříčí	Chemický	319,4
Satt a.s.	Žďár nad Sázavou	Výroba a rozvod energií a vody	279,7
SAPELI spol. s r.o.	Polná	Dřevozpracující	255,0
SWOTES s.r.o.	Jihlava	Elektrotechnický	249,6
SCHAFFER – SUDEX s.r.o.	Ledeč nad Sázavou	Výroba a zpracování kovů	242,9

V tabulce č. 15 jsou uvedeny firmy s největší ztrátou na pracovníka. Jediným podnikem, který vytvořil ztrátu vyšší než 1 mil. Kč na pracovníka, byl humpolecký Zexel Valeo Compressor

Czech. Kromě něho dosáhlo v roce 2004 dalších pět podniků ztráty přes 100 tis. Kč na pracovníka (v roce 2003 jich bylo 13). Patří mezi ně Uniplot a kožedělná firma Domino z Třebíče, strojírenská firma Futaba Czech a textilní podnik Dotex z okresu Havlíčkův Brod a jihlavská společnost NOVAKO zabývající se výrobou plastových oken. V žebříčku nejméně úspěšných firem podle dosaženého hospodářského výsledku jsou více než jedenkrát zastoupena čtyři odvětví, a to strojírenství (5), agregované odvětví TOK a potravinářství (4) a ostatní zpracovatelský průmysl (3).

Tab. 15: TOP 20 průmyslových podniků se sídlem v kraji Vysočina podle záporného hospodářského výsledku přepočteného na 1 pracovníka (v tis. Kč) v roce 2004

Název podniku	Sídlo	Odvětví průmyslu	Ztráta na 1 prac. (v tis. Kč)
Zexel Valeo Compressor Czech, s.r.o.	Humpolec	Strojírenský	-1317,8
DOMINO a.s.	Jihlava	Textilní, oděvní, kožedělný	-348,4
Futaba Czech, s.r.o.	Havlíčkův Brod	Strojírenský	-209,4
UNIPLLET Třebíč, a.s.	Třebíč	Strojírenský	-197,5
DOTEX Dobrá n.S. a.s.	Nová Ves u Světlé	Textilní, oděvní, kožedělný	-148,4
NOVAKO Jihlava s.r.o.	Jihlava	Chemický	-142,3
VMV spol. s r.o.	Jihlava	Strojírenský	-98,8
Čermák a synové s.r.o.	Uhřínov	Ostatní zpracovatelský průmysl	-96,9
GLASS ART PRINC s.r.o.	Žďár nad Sázavou	Skla a stavebních hmot	-91,4
INNEL – NC s.r.o.	Bystřice nad Perštejnem	Elektrotechnický	-90,4
Mrazírny Brtnice, a.s.	Brtnice	Potravinářský	-87,6
Mars Svratka, a.s.	Svratka	Ostatní zpracovatelský průmysl	-87,2
Krahulík – Masozávod Krahulčí, a.s.	Krahulčí	Potravinářský	-83,8
JILANA a.s.	Jihlava	Textilní, oděvní, kožedělný	-77,6
Amylon a.s.	Havlíčkův Brod	Potravinářský	-74,9
GRATA spol. s r.o.	Žďár nad Sázavou	Ostatní zpracovatelský průmysl	-65,7
Alfatex Móda, s.r.o.	Pelhřimov	Textilní, oděvní, kožedělný	-64,7
Agromilk Pelhřimov a.s.	Pelhřimov	Strojírenský	-61,4
Lihovar Dvořiště spol. s r.o.	Dvořiště (Pacov)	Potravinářský	-60,4
ELCATEC, s.r.o.	Havlíčkův Brod	Elektrotechnický	-59,6

6.3. Účetní přidaná hodnota

Účetní přidaná hodnota je rozdílem mezi výkony (součet tržeb za prodej vlastních výrobků a služeb, změn stavu vnitropodnikových zásob vlastní výroby, aktivace a tržeb za prodej zboží snížených o náklady vynaložené na prodané zboží) a výkonovou spotřebou (součet nákladů vynaložených na spotřebované nákupy a na nákup služeb). Na rozdíl od obrátu podnik či odvětví vytvořily přidanou hodnotu samy využitím vlastního kapitálu a prací svých pracovníků. Část z této přidané hodnoty plyne do rukou zaměstnanců jako plat za pracovní výkon, část do rukou státu ve formě daní různého druhu, část do rukou poskytovatelů úvěru jako úroky a část do rukou společníků jako výnos, který se odráží ve výši hospodářského

výsledku. Vysoká účetní přidaná hodnota je předpokladem rozvoje a dlouhodobého zisku podniku i spokojenosti zaměstnanců s finančním ohodnocením jejich práce.

V 325 analyzovaných průmyslových podnicích bylo v roce 2004 dosaženo celkové účetní přidané hodnoty ve výši 28,2 mld. Kč. Více než jednou třetinou se na celkové přidané hodnotě podílely podniky strojírenského průmyslu (9,8 mld. Kč). Jak je patrné z dat uvedených v tabulce č. 16 vyšší přidaná hodnota než 1 mld. Kč byla evidována u sedmi průmyslových odvětví. V analyzovaném souboru dosáhla účetní přidaná hodnota přepočtená na jednoho pracovníka 496 tis. Kč. Mezi odvětví s nadprůměrnou účetní přidanou hodnotou na jednoho pracovníka patřily dřevozpracující průmysl (911 tis. Kč), strojírenství (651 tis. Kč) a chemie (614 tis. Kč). Na druhé straně v textilním, oděvním a kožedělném průmyslu a také v průmyslu skla a stavebních hmot účetní přidaná hodnota nedosahovala ani 300 tis. Kč na pracovníka.

Tab. 16: Účetní přidaná hodnota v průmyslových podnicích se sídlem v kraji Vysočina podle odvětví v roce 2004

Odvětví průmyslu	Počet podniků	Účetní přidaná hodnota (v mil. Kč)	Účetní přidaná hodnota na 1 pracovníka (v mil. Kč)
Těžba nerostných surovin	1	58,3	0,337
Potravinářský	49	3005,5	0,438
Textilní, oděvní, kožedělný	36	1305,4	0,255
Dřevozpracující	22	2748,5	0,911
Papírenský a polygrafický	9	438,2	0,455
Chemický	24	1297,1	0,614
Sklářský a stavebních hmot	12	670,1	0,291
Výroba a zpracování kovů	52	4678,1	0,411
Strojírenský	59	9763,2	0,651
Elektrotechnický	25	3039,7	0,463
Ostatní zpracovatelský průmysl	27	975,6	0,346
Výroba a rozvod energií a vody	9	252,6	0,431
Celkem	325	28232,3	0,496

Z jednotlivých podniků nejvyšší účetní přidanou hodnotu v roce 2004 vykázal Bosch Diesel (téměř 6 mld. Kč). Přidaná hodnoty vyšší než 1 mld. byla zaznamenána ve firmách Žďas a KRONOSPAN CR. Do souboru firem s účetní přidanou hodnotou vyšší než 500 mil. Kč se zařadily Automotive Lighting, Kostecké uzeniny, Motorpal a ITW Pronovia.

Co se týče pořadí firem podle výše účetní přidané hodnoty přepočtené na jednoho pracovníka, na nejvyšších příčkách se nacházejí obvykle společnosti, které vykazovaly poměrně vysoký zisk na jednoho pracovníka. V roce 2004 v kraji Vysočina existovalo 14 firem (z analyzovaných 325), ve kterých přidaná hodnota na jednoho pracovníka překračovala hranici 1 mil. Kč. Ve dvou firmách přidaná hodnota na pracovníka byla dokonce vyšší než 2 mil. Kč. Jednalo se o společnosti Daněk Zdeněk (2,6 mil. Kč na pracovníka) a KRONOSPAN CR (2,3 mil. Kč).

6.4. Kraj Vysočina a Česká republika

Dosavadní analýza hospodaření průmyslových podniků se sídlem v kraji Vysočina se opírala pouze o tzv. meziodvětvovou komparaci. Je zřejmé, že některá průmyslová odvětví jsou úspěšná a některá méně úspěšná i na republikové úrovni. To znamená, že jedině porovnání jednotlivých ekonomických ukazatelů za kraj Vysočina se stejnými ukazateli za Českou republiku umožní získat objektivnější pohled na úspěšnost jednotlivých průmyslových odvětví v kraji. Avšak porovnávat výsledky pouze za jeden rok plně nepostačuje. Daleko reálnější obraz o výkonnosti průmyslu v kraji nám napoví analýza ekonomických ukazatelů za delší časový interval. Účetní závěrky obsahují údaje o hospodaření obvykle za dva kalendářní roky, tím byly získány ze závěrek z roku 2003 i údaje o hospodaření průmyslových podniků v kraji za rok 2002, takže mohlo být analyzováno hospodaření průmyslových podniků za roky 2002 – 2004.

Tabulka č. 17 konfrontuje obrat na pracovníka v jednotlivých průmyslových odvětvích a v průmyslu celkem v kraji Vysočina s republikovými průměry. I když obrat na pracovníka na Vysočině rostl, v roce 2002 činil 1,601 mil. Kč a v roce 2004 již 1,951 mil. Kč, růst tohoto ukazatele v ČR byl daleko rychlejší, což ve svém důsledku znamenalo zaostávání kraje Vysočina za celorepublikovým průměrem. Zatímco v roce 2002 obrat na pracovníka v analyzovaných průmyslových podnicích dosahoval 84,2% republikového průměru, tak v roce 2004 to již bylo pouze 80,2 %.

Tab. 17: Vývoj ukazatele „obrat na pracovníka“ v ČR a v kraji Vysočina v letech 2002 - 2004

Odvětví průmyslu	Obrat na pracovníka v kraji Vysočina (v mil. Kč)			Obrat na pracovníka v ČR (v mil. Kč)			Index kraj Vysočina/ČR (v %)		
	2002	2003	2004	2002	2003	2004	2002	2003	2004
Těžba nerostných surovin	0,533	0,668	0,636	1,280	1,415	1,667	41,6	47,2	38,2
Potravinářský	2,604	2,822	2,990	2,367	2,394	2,702	110,0	117,9	110,7
Textilní, oděvní, kožedělný	0,630	0,720	0,874	0,714	0,783	0,874	88,2	92,0	100,0
Dřevozpracující	3,621	4,207	4,450	1,504	1,647	1,778	240,8	255,4	250,3
Papírenský a polygrafický	1,427	1,530	1,519	1,988	2,102	2,365	71,8	72,8	64,2
Chemický	1,930	2,247	2,420	2,651	2,972	3,518	72,8	75,6	68,8
Sklářský a stavebních hmot	0,693	0,711	0,735	1,597	1,743	1,948	43,4	40,8	37,7
Výroba a zpracování kovů	0,936	0,995	1,226	1,573	1,768	2,251	59,5	56,3	54,5
Strojírenský	1,588	1,756	2,039	1,957	2,137	2,413	81,1	82,2	84,5
Elektrotechnický	2,200	2,263	2,343	1,856	2,133	2,540	118,5	106,1	92,2
Ostatní zpracovatelský průmysl	0,915	0,899	1,084	1,274	1,289	1,520	71,8	69,7	71,3
Výroba a rozvod energií a vody	1,250	1,362	2,067	4,204	4,639	5,190	29,7	29,4	39,8
Celkem	1,601	1,734	1,951	1,902	2,084	2,433	84,2	83,2	80,2

Pramen: Ekonomické výsledky průmyslu ČR v letech 2000 až 2004, ČSÚ, Praha, 2006; průzkum CRR MU, Brno 2005 a 2006

Pouze dvě průmyslová odvětví v kraji vykázala v roce 2004 vyšší obrat na pracovníka než byl republikový průměr. Nejlépe prosperujícím odvětvím v porovnání s ČR byl dřevozpracující průmysl, který převyšoval celorepublikovou hodnotu obratu na pracovníka o více než 150 %. Jak je patrné z tabulky dřevozpracující průmysl vynikal i v letech předchozích. Dalším

odvětvím, které se prezentovalo vyšším obratem na pracovníka, bylo potravinářství. To převyšovalo v roce 2004 průměrnou celorepublikovou hodnotu sledovaného ukazatele o více než 10 %. Blíže nejsou komentovány výsledky hospodaření průmyslových podniků v odvětví těžby nerostných surovin (pouze jeden podnik) a odvětví výroby a rozvodů energií a vody (největší společnosti na území kraje mají sídlo mimo kraj). Obě odvětví však patří na Vysočině mezi odvětví se slabšími výsledky. Ze zpracovatelského průmyslu vzhledem k republice nejnižší obrat na pracovníka v období let 2002 – 2004 dosahoval průmysl skla a stavebních hmot. Nepříjemným zjištěním je skutečnost, že zaostávání podniků tohoto odvětví za republikovým průměrem se prohlubuje. Totéž lze konstatovat i v případě dalších odvětví i když zaostávání za republikovým průměrem není až tak markantní jako v případě skla a stavebních hmot (viz. tab. č. 17). Naproti tomu v textilním, oděvním a kožedělném průmyslu docházelo v kraji Vysočina ve sledovaném období k rychlejšímu tempu růstu sledovaného ukazatele než v ČR. V roce 2002 toto odvětví vykázalo v kraji pouze 88,8 % republikové hodnoty, ale v roce 2004 již výkonnost odvětví TOK byla na Vysočině na stejné úrovni jako v ČR. Odvětvím, ve kterém obrat na jednoho pracovníka na Vysočině konverguje k celorepublikové hodnotě, je strojírenství, a to zejména díky dosaženým výsledkům hospodaření společnosti Bosch Diesel.

Tab. 18: Vývoj ukazatele „hospodářského výsledku (HV) na pracovníka“ v ČR a v kraji Vysočina v letech 2002 - 2004

Odvětví průmyslu	HV na pracovníka v kraji Vysočina (v mil. Kč)			HV na pracovníka v ČR (v mil. Kč)			Index kraj Vysočina/ČR (v %)		
	2002	2003	2004	2002	2003	2004	2002	2003	2004
Těžba nerostných surovin	27,5	30,9	20,8	50,3	70,1	215,2	54,6	44,1	9,7
Potravinářský	51,7	57,3	27,0	94,4	100,9	120,9	54,8	56,8	22,3
Textilní, oděvní, kožedělný	5,8	10,3	4,5	9,6	17,4	34,9	60,6	59,0	12,9
Dřevozpracující	113,1	240,5	259,1	68,7	94,3	130,3	164,7	255,0	198,8
Papírenský a polygrafický	13,6	44,8	107,7	50,1	106,6	153,3	27,2	42,0	70,3
Chemický	158,1	138,7	118,9	94,0	106,4	157,7	168,2	130,3	75,4
Sklářský a stavebních hmot	8,4	13,9	-10,1	86,8	137,7	158,1	9,6	10,1	
Výroba a zpracování kovů	22,4	50,1	63,8	44,3	100,8	157,7	50,7	49,7	40,5
Strojírenský	117,2	39,4	122,1	61,4	63,3	89,1	191,0	62,3	137,0
Elektrotechnický	120,3	87,5	77,2	62,8	66,6	91,2	191,5	131,5	84,6
Ostatní zpracovatelský průmysl	-1,6	-33,9	33,6	61,8	47,3	49,0			68,6
Výroba a rozvod energií a vody	43,5	51,4	104,9	345,6	460,1	474,5	12,6	11,2	22,1
Celkem	67,3	55,1	79,9	76,5	99,3	136,7	87,9	55,5	58,4

Pramen: Ekonomické výsledky průmyslu ČR v letech 2000 až 2004, ČSÚ, Praha, 2006; průzkum CRR MU, Brno 2005 a 2006

Sledování hospodářského výsledku na pracovníka ukázalo, na rozdíl od průměru ČR, na značnou časovou proměnlivost ukazatele v kraji Vysočina. Tato meziroční variabilita je dána především menším počtem podniků zahrnutých do analýzy, což může velmi snadno způsobit meziroční výkyvy hodnot nejen v rámci průmyslových odvětví, ale také v průmyslu jako celku. V posledních letech v ČR, až na malou výjimku (ostatní zpracovatelský průmysl v letech 2002 a 2003), roste pravidelně meziročně zisk na jednoho pracovníka v průmyslových odvětvích. V rámci kraje však tomu tak není, neboť zisk na pracovníka odvětví je často závislý na situaci v několika největších průmyslových podnicích. V roce 2004

bylo v kraji Vysočina dosaženo lepšího hospodářského výsledku na pracovníka než v ČR ve dřevozpracujícím a také ve strojírenském průmyslu. V roce 2003 úspěšný dřevozpracující průmysl doprovázely chemický průmysl a elektrotechnika a o rok dříve i strojírenství. Odvětvím z nejhorším hospodářským výsledkem v období 2002 – 2004 je jednoznačně průmysl skla a stavebních hmot, který v roce 2004 vykázal dokonce ztrátu (v letech 2002 a 2003 vykázal ztrátu ostatní zpracovatelský průmysl).

Tab. 19: Vývoj ukazatele „účetní přidaná hodnota na pracovníka“ v ČR a v kraji Vysočina v letech 2002 - 2004

Odvětví průmyslu	ÚPH na pracovníka v kraji Vysočina (v mil. Kč)			ÚPH na pracovníka v ČR (v mil. Kč)			Index kraj Vysočina/ČR (v %)		
	2002	2003	2004	2002	2003	2004	2002	2003	2004
Těžba nerostných surovin	0,286	0,345	0,337	0,571	0,611	0,760	50,1	56,5	44,3
Potravinářský	0,404	0,409	0,438	0,488	0,504	0,547	82,8	81,2	80,1
Textilní, oděvní, kožedělný	0,204	0,221	0,255	0,226	0,257	0,292	90,3	86,0	87,3
Dřevozpracující	0,669	0,865	0,911	0,392	0,428	0,474	170,7	202,1	192,2
Papírenský a polygrafický	0,414	0,461	0,455	0,539	0,588	0,657	76,8	78,4	69,3
Chemický	0,540	0,644	0,614	0,560	0,638	0,723	96,4	100,9	84,9
Sklářský a stavebních hmot	0,298	0,302	0,291	0,554	0,629	0,683	53,8	48,0	42,6
Výroba a zpracování kovů	0,339	0,374	0,411	0,417	0,477	0,574	81,3	78,4	71,6
Strojírenský	0,501	0,556	0,651	0,449	0,510	0,563	111,6	109,0	115,6
Elektrotechnický	0,475	0,534	0,493	0,416	0,452	0,504	114,2	118,1	97,8
Ostatní zpracovatelský průmysl	0,252	0,287	0,346	0,357	0,353	0,406	70,6	81,3	85,2
Výroba a rozvod energií a vody	0,463	0,493	0,431	1,210	1,373	1,565	38,3	35,9	27,5
Celkem	0,411	0,457	0,496	0,483	0,535	0,608	85,1	85,4	81,6

Pramen: Ekonomické výsledky průmyslu ČR v letech 2000 až 2004, ČSÚ, Praha, 2006; průzkum CRR MU, Brno 2005 a 2006

Účetní přidaná hodnota průmyslové výroby přepočítaná na pracovníka byla v kraji Vysočina v roce 2004 o 18,4 % nižší než v celé ČR. V předchozích letech průmysl v kraji vykazoval o něco lepší výsledky (viz. tab. č. 19). Stejně jako u předchozích analyzovaných ukazatelů vykazoval pravidelně nejlepší výsledky v porovnání s ČR dřevozpracující průmysl. Účetní přidaná hodnota na pracovníka u podniků se sídlem v kraji Vysočina převyšuje výrazně celorepublikovou hodnotu. Za těmito nadstandardními výsledky a poměry, které panují ve dřevozpracujícím průmyslu na Vysočině, je třeba vidět především zahraniční kapitál, pod jehož vlivem se zde nachází většina významných zpracovatelů dřeva. Trvale nadprůměrnou účetní přidanou hodnotu na pracovníka dosahuje také průmysl strojírenský, i když na nižší hladině než je tomu v případě průmyslu dřevozpracujícího. V letech 2002 a 2003 byla v kraji vyšší účetní přidaná hodnota na pracovníka než v ČR zaznamenána ještě v průmyslu elektrotechnickém a v roce 2003 také v průmyslu chemickém. Z odvětví zpracovatelského průmyslu vykazuje nejnižší přidanou hodnotu na pracovníka opět průmysl skla a stavebních hmot. Mezi nepříjemná zjištění za rok 2004 lze zahrnout pokles přidané hodnoty pod 75 % republikového průměru v odvětvích papírenského a polygrafického průmyslu a také průmyslu hutnického a kovodělného. Na druhé straně pozitivním zjištěním je přibližování účetní přidané hodnoty na pracovníka republikovému průměru u ostatního zpracovatelského průmyslu.

Analýza osobních nákladů neprokázala tak výrazné rozdíly mezi krajskými hodnotami a republikovým průměrem. Ve všech třech analyzovaných letech v kraji Vysočina částka vynaložená na mzdy, odměny a sociální a zdravotní náklady přepočtená na jednoho pracovníka vždy přesahovala 95 % republikového průměru. Vyššími osobními náklady na pracovníka k roku 2004 se na Vysočině prezentují čtyři odvětví. Dřevozpracující průmysl dosáhl na Vysočině o 40 % vyšší než průměrné hodnoty vykázané v tomto odvětví v ČR. Vyššími osobními náklady na pracovníka v roce 2004 se na Vysočině prezentují ještě další tři odvětví zpracovatelského průmyslu, jedná se o strojírenství, potravinářský a ostatní zpracovatelský průmysl. Všechna tato odvětví převyšují celorepublikové hodnoty velmi mírně (do 6 %). Pouze tři další odvětví na Vysočině dosahují hodnotou osobních nákladů na pracovníka úrovně 90 % celorepublikových hodnot. Mezi tato odvětví patří agregované TOK, elektrotechnika a výroba a zpracování kovů. Výrazně podprůměrně z hlediska tohoto ukazatele se pak v kraji Vysočina daří průmyslu skla a stavebních hmot a odvětví výroby a rozvodů energií a vody. Ani jedno z těchto odvětví nedosahuje 80% hodnot tohoto ukazatele pro celou ČR. Osobní náklady na pracovníka rostou mezitím jak v kraji Vysočina, tak v i v celé republice ve všech odvětvích průmyslu, ovšem tempo růstu těchto nákladů se v kraji a ČR liší.

Tab. 20: Vývoj ukazatele „osobní náklady na pracovníka (ON)“ v ČR a v kraji Vysočina v letech 2002 - 2004

Odvětví průmyslu	ON na pracovníka v kraji Vysočina (v tis. Kč)			ON na pracovníka v ČR (v tis. Kč)			Index kraj Vysočina/ČR (v %)		
	2002	2003	2004	2002	2003	2004	2002	2003	2004
Těžba nerostných surovin	229,6	271,9	284,6	334,1	349,2	370,0	68,7	77,9	76,9
Potravinářský	237,2	254,5	272,3	226,6	236,9	257,7	104,7	107,4	105,7
Textilní, oděvní, kožedělný	163,7	180,2	191,7	165,6	174,2	196,0	98,9	103,4	97,8
Dřevozpracující	271,9	286,1	311,1	197,7	204,3	221,8	137,5	140,0	140,3
Papírenský a polygrafický	229,1	258,4	264,4	277,2	293,1	313,4	82,6	88,2	84,4
Chemický	229,6	241,4	269,2	272,3	286,8	308,2	84,3	84,2	87,3
Sklářský a stavebních hmot	209,2	220,0	233,9	256,9	277,8	296,9	81,4	79,2	78,8
Výroba a zpracování kovů	250,8	253,0	270,5	251,9	267,0	290,8	99,6	94,8	93,0
Strojírenský	275,1	293,6	322,8	273,6	291,7	315,2	100,5	100,7	102,4
Elektrotechnický	263,1	267,5	276,3	245,3	260,2	280,3	107,3	102,8	98,6
Ostatní zpracovatelský průmysl	206,1	215,7	237,6	198,2	208,4	228,3	104,0	103,5	104,1
Výroba a rozvod energií a vody	241,3	265,1	274,9	337,6	363,8	386,9	71,5	72,9	71,1
Celkem	242,9	256,3	277,1	251,3	266,2	288,8	96,7	96,3	95,9

Pramen: Ekonomické výsledky průmyslu ČR v letech 2000 až 2004, ČSÚ, Praha, 2006; průzkum CRR MU, Brno 2005 a 2006

Obrat podniku či odvětví, tvorba přidané hodnoty, hospodářský výsledek, počet zaměstnanců a náklady na jejich „odměny“ však ke komplexní analýze nestačí. Důležité je zjistit, zda a do jaké míry se podnikání vyplácí, jakým tempem vytváří hodnoty a mnoho jiných skutečností. Pro určení těchto kvalitativních atributů slouží řada poměrových ukazatelů. Analytická tabulka č. 24 srovnává dva ukazatele rentability (návrtnosti, tempa tvorby hodnoty). První ukazatel rentabilita vlastního jmění (ROE) je poměr dosaženého čistého zisku a vlastního jmění (tedy reálného majetku). Předpokladem navýšení vlastního jmění firmy či odvětví je kladný hospodářský výsledek. Z tabulky je patrné, že jediné odvětví v kraji Vysočina v roce

2004 nevytváří vyšší hodnoty vlastního jmění, a to průmysl skla a stavebních hmot. V letech 2002 a 2003 se zápornými hodnotami ROE na Vysočině prezentoval ostatní zpracovatelský průmysl. V průmyslu ČR se neobjevuje odvětví se zápornou návratností. Zatímco hodnota ukazatele ROE meziročně (2003-2004) v ČR rostla ve všech odvětvích, na Vysočině lze tak tvrdit pouze u pěti průmyslových odvětví. Vyšší hodnoty ROE než byl republikový průměr bylo dosaženo pouze v průmyslu chemickém, papírenském a polygrafickém průmyslu a odvětví těžby, které však není v analyzovaném souboru reprezentativně zastoupeno.

Druhým tabelovaným ukazatelem je rentabilita tržeb (obratu), neboli podíl zisku odvětví na celkových tržbách. Také tento ukazatel dokazuje podprůměrné hodnoty v kraji Vysočina téměř ve všech odvětvích. Vyšší hodnoty rentability dosáhl jedině papírenský a polygrafický průmysl, který však v roce 2004 vykázal vysoký zisk oproti rokům předchozím.

Tab. 21: Vývoj rentability vlastního jmění (ROE) a rentability tržeb (ROS) v průmyslových podnicích kraje Vysočina a v ČR v letech 2002 a 2003

Odvětví průmyslu	ROE v kraji Vysočina (v %)			ROE v ČR (v %)			ROS v kraji Vysočina (v %)			ROS v ČR (v %)		
	2002	2003	2004	2002	2003	2004	2002	2003	2004	2002	2003	2004
Těžba nerostných surovin	33,81	26,84	15,86	3,07	4,02	10,99	5,15	4,62	3,27	3,93	4,95	12,91
Potravinářský	8,48	9,75	4,25	12,79	12,97	14,12	1,99	2,40	0,90	3,99	4,21	4,47
Textilní, oděvní, kožedělný	3,86	6,12	2,21	3,26	0,50	8,96	0,92	1,43	0,51	1,34	2,22	0,76
Dřevozpracující	10,88	18,95	17,89	15,66	20,36	22,93	3,12	5,72	5,82	4,57	5,76	7,33
Papírenský a polygrafický	3,80	10,24	23,02	7,91	15,71	16,40	0,96	2,93	7,09	2,52	5,07	6,48
Chemický	26,09	23,01	19,44	7,93	8,41	11,78	8,19	6,17	4,91	3,54	3,58	5,96
Sklářský a stavebních hmot	2,14	3,79	-2,49	8,99	12,83	12,86	1,21	1,95	-1,37	5,43	7,90	8,11
Výroba a zpracování kovů	4,86	10,35	11,33	9,35	17,52	20,27	2,40	5,04	5,21	2,81	5,68	7,01
Strojírenský	22,59	6,44	11,61	11,50	10,10	11,87	7,38	2,24	5,99	3,14	2,96	3,69
Elektrotechnický	17,99	10,43	10,36	13,43	12,88	16,37	5,32	3,25	3,29	3,38	3,12	3,59
Ostatní zpracovatelský průmysl	-0,47	-12,02	8,11	16,53	12,75	11,50	-0,17	-3,77	3,10	4,85	3,67	3,26
Výroba a rozvod energií a vody	1,55	1,93	3,75	7,22	8,40	8,86	3,48	3,78	5,08	8,22	9,92	10,20
Celkem	12,73	9,47	10,74	8,94	10,48	12,71	4,20	3,18	4,09	4,02	4,76	5,62

Pramen: Ekonomické výsledky průmyslu ČR v letech 2000 až 2004, ČSÚ, Praha, 2006; průzkum CRR MU, Brno 2005 a 2006

Poslední analytická tabulka se zabývá jedním z ukazatelů likvidity, a to pohotové likvidity (PL). Tento ukazatel udává jak je schopna firma za pomoci svých okamžitých finančních prostředků pokrýt svoje dluhy. Podnik musí být dostatečně likvidní, ale na druhé straně by výše volných prostředků neměla být příliš vysoká, neboť to pro vlastníka není příliš výnosné. V našich podmínkách však převládá vyšší zadluženost firem a společnosti se snaží okamžité finanční zdroje investovat, proto se hodnota likvidity drží na nižší úrovni. Hodnota ukazatele rovná 1,0 znamená, že odvětví je schopno všemi svými likvidními prostředky okamžitě dostát všem svým závazkům.

Tab. 22: Pohotová likvidita (PL) v jednotlivých odvětvích v kraji Vysočina a v ČR v roce 2004

Odvětví	Kraj Vysočina			Česká Republika		
	Pohledávky + finanční majetek	Závazky + bankovní úvěry a výpomoci	PL	Pohledávky + finanční majetek	Závazky + bankovní úvěry a výpomoci	PL

Těžba nerostných surovin	14,3	38,2	0,37	88684,0	21331,0	4,16
Potravinářský	3861,9	6659,8	0,58	21931,0	116424,0	0,19
Textilní, oděvní, kožedělný	746,6	1531,2	0,49	18768,0	35550,0	0,53
Dřevozpracující	2221,2	4548,4	0,49	17799,0	22511,0	0,79
Papírenský a polygrafický	317,6	892,2	0,36	41216,0	44582,0	0,92
Chemický	1344,7	2121,4	0,63	124977,0	143559,0	0,87
Sklářský a stavebních hmot	434,0	911,5	0,48	53466,0	60064,0	0,89
Výroba a zpracování kovů	2866,6	4908,8	0,58	123153,0	131871,0	0,93
Strojírenský	7219,9	16801,0	0,43	72192,0	242809,0	0,30
Elektrotechnický	2726,0	4701,1	0,58	177636,0	121454,0	1,46
Ostatní zpracovatelský průmysl	663,0	1019,6	0,65	96174,0	31860,0	3,02
Výroba a rozvod energií a vody	366,7	627,1	0,58	42048,0	199497,0	0,21
Celkem	22782,5	44760,3	0,51	889843,0	1171514,0	0,76

Pramen: Ekonomické výsledky průmyslu ČR v letech 2000 až 2004, ČSÚ, Praha, 2006; průzkum CRR MU, Brno 2005 a 2006

6.4. Produkční charakteristiky okresů kraje Vysočina

Nejvíce analyzovaných firem sice pocházelo z okresu Havlíčkův Brod, avšak dle počtu pracovníků zaujímal tento okres až třetí místo za Jihlavou a Žďárem nad Sázavou. V 73 subjektech se sídlem v okrese Havlíčkův Brod bylo zaměstnáno 10 484 osob, což představuje pouze 18,4 % z celkového počtu zaměstnanců všech podniků do zařazených analýzy. Naproti tomu v okrese Jihlava pracovalo v 67 firmách 17 726 osob (31,1 %) a v okrese Žďár nad Sázavou v 69 podnicích 12 498 osob (22,0 %). Tato čísla poukazují na to, že okres Havlíčkův Brod je vzhledem k počtu zaměstnanců v analýze zastoupen spíše menšími podniky. Z tohoto hlediska se na celkovém počtu zaměstnanců podílí nejméně okres Pelhřimov, kde v 64 podnicích bylo zaměstnáno 7 976 osob, což je pouze 14,0 %.

Kraj Vysočina se vyznačuje velkými meziokresními rozdíly ve výkonnosti průmyslu (sledováno pomocí obratu, hospodářského výsledku, účetní přidané hodnoty a osobních nákladů). Tyto disparity jsou způsobeny zejména nerovnoměrným rozložením strategických průmyslových investic v rámci kraje. Obecně lze konstatovat, že nejlepších ekonomických výsledků dosahuje okres Jihlava, naopak nejhůře si vede průmysl v okrese Pelhřimov.

Všechny analyzované průmyslové podniky kraje Vysočina dosáhly celkového obratu 111,165 mld. Kč. Okres Jihlava se na celkovém obratu podílel téměř polovinou (43,4 %). Je to způsobeno tím, že v okrese Jihlava působí, a tudíž do analýzy byly zařazeny, podniky s velkým počtem pracovníků vykazující značné obraty (především firma Bosch Diesel a Automotive Lighting). Ze zbylých okresů se pak na celkovém obratu podílely více než 15 % již jenom okresy Havlíčkův Brod a Žďár nad Sázavou, zbylé dva okresy tvořily přibližně 12 % z celkového obratu. Obecně lze říci, že vyjma okresu Jihlava jsou obraty všech okresů poměrně vyrovnané. Vyšších obrátů sice dosáhly okresy Havlíčkův Brod a Žďár nad Sázavou, oproti okresům Třebíč a Pelhřimov jsou však v analýze zastoupeny větším počtem průmyslových podniků.

Větší objektivitou se vyznačuje obrat přepočtený na jednoho pracovníka. Jedině okres Jihlava dokázal vytvořit obrat na pracovníka větší než 2 mil. Kč. Dosažený obrat na pracovníka 2,723

mil. Kč o více než 0,7 mil. Kč převyšuje hodnotu tohoto ukazatele, již se prezentuje celý kraj Vysočina. Okresy Havlíčkův Brod, Pelhřimov a Třebíč vykázaly obrat na pracovníka mírně podprůměrný, okres Žďár nad Sázavou téměř o 0,5 mil. Kč na pracovníka nižší, což představuje výrazně podprůměrnou hodnotu.

Tab. 17: Analýza obratu a hospodářského výsledku (HV) v okresech kraje Vysočina v průmyslových podnicích v roce 2004

Okres	Počet podniků	Počet pracovníků	Obrat (v mil. Kč)	Obrat na pracovníka (v mil. Kč)	HV (v mil. Kč)	HV na pracovníka (v tis. Kč)
Havlíčkův Brod	73	10484	16838,6	1,606	664,4	63,4
Jihlava	67	17726	48271,1	2,723	2726,0	153,8
Pelhřimov	64	7976	13901,7	1,743	-50,0	-6,3
Třebíč	52	8231	13776,9	1,674	363,3	44,1
Žďár nad Sázavou	69	12498	18376,3	1,470	843,8	67,5
Kraj Vysočina	325	56915	111164,6	1,953	4547,5	70,9

Dominantní postavení okresu Jihlava v rámci kraje Vysočina potvrzuje i další ukazatel uvedený v tabulce č. 17, totiž hospodářský výsledek. Ve všech podnicích zařazených do analýzy bylo dosaženo kladného hospodářského výsledku 4547,5 mil. Kč. Okres Jihlava vykázal zdaleka nejvyšší zisk, a sice 2 726,0 mil. Kč, což je výrazný nárůst oproti roku 2003 (1720,3 mil. Kč). Zisku přes 0,5 mld. Kč dosáhly ještě okresy Havlíčkův Brod a Žďár nad Sázavou. Naopak nejhůře dopadl okres Pelhřimov, který jako jediný stejně jako v roce 2003 vykázal ztrátu, a to v celkové výši 50,0 mil. Kč. S výjimkou okresu Havlíčkův Brod bylo ve všech okresech kraje dosaženo vyššího hospodářského výsledku než v předchozím průzkumu analyzujícím rok 2003. Okres Jihlava se prezentuje rovněž vysokým ziskem na 1 pracovníka, který značně převyšuje hodnotu sto tisíc. Poměrně vysokou hodnotu tohoto ukazatele vykázaly i okresy Havlíčkův Brod a Žďár nad Sázavou. Naproti tomu nízkého zisku na pracovníka bylo dosaženo v průmyslových podnicích v okrese Třebíč, kde nebyla překročena hranice 50 tisíc. Okres Pelhřimov zakončil rok 2004 v záporných hodnotách, ztráta činila 6,3 tisíc na zaměstnance.

Nejlepší výkonnost průmyslových podniků v okrese Jihlava dokládají i údaje o účetní přidané hodnotě a osobních nákladech, které jsou uvedeny v tabulce č. 18. Nejvyšší přidané hodnoty docílily právě firmy v okrese Jihlava, a to 12 335,7 mil. Kč. Záporný hospodářský výsledek je pak odrazem nízké přidané hodnoty podniků v okrese Pelhřimov. Zde tento ukazatel nabýval výše 3061,9 mil. Kč, což je čtyřikrát méně než v případě okresu Jihlava.

Větší relevanci získává tento ukazatel po přepočtu na 1 pracovníka (produktivita práce z přidané hodnoty). Okres Jihlava s účetní přidanou hodnotou na 1 pracovníka o hodnotě 0,696 mil. Kč výrazně převyšuje nejen hodnotu téhož ukazatele pro celý kraj Vysočina, přesněji o 0,253 mil. Kč, nýbrž i hodnotu celorepublikového průměru. Zhruba stejné podprůměrné přidané hodnoty na pracovníka zaznamenaly průmyslové podniky Pelhřimovska, Třebíčska a Havlíčkobrodská. Přibližně průměrné krajské hodnoty tohoto ukazatele vykázaly podniky okresu Žďár nad Sázavou. Opět jde u všech okresních hodnot o zlepšení ukazatele proti roku 2003 s jedinou výjimkou okresu Havlíčkův Brod.

Tab. 18: Analýza účetní přidané hodnoty (ÚPH) a osobních nákladů (OS) v okresech kraje Vysočina v průmyslových podnicích v roce 2004

Okres	ÚPH (v mil. Kč)	ÚPH na pracovníka (v mil. Kč)	OS (v mil. Kč)	OS na pracovníka (v tis. Kč)
Havlíčkův Brod	4132,5	0,394	2613,9	249,3
Jihlava	12335,7	0,696	5730,4	323,3
Pelhřimov	3061,9	0,384	2097,4	263,0
Třebíč	3258,0	0,396	2160,1	262,4
Žďár nad Sázavou	5450,3	0,436	3168,3	253,5
Kraj Vysočina	28238,4	0,443	15770,1	277,1

Posledním ukazatelem, který slouží k porovnání výkonnosti průmyslových podniků v jednotlivých okresech, jsou osobní náklady, ze kterých je možno odvodit výši mezd v daném území. Podle očekávání bylo největší množství osobních nákladů vynaloženo ve firmách v okrese Jihlava, a to 5730,4 mil. Kč. Tato suma představuje více než třetinu z celkových osobních nákladů v průmyslu na Vysočině. Hodnota 323,3 tisíc zároveň významně překračuje osobní náklady na pracovníka v průmyslu v celé ČR. V ostatních okresech již jsou osobní náklady podprůměrné. Okres Havlíčkův Brod dokonce nepřekročil jejich výši hranici 250 tisíc na pracovníka. Navzdory špatným hodnotám, které byly dosaženy v předešlých ukazatelích, jsou osobní náklady na zaměstnance v průmyslových podnicích okresu Pelhřimov druhé nejvyšší po Jihlavě. Tento fakt ostře kontrastuje s výší osobních nákladů ve všech sektorech národního hospodářství na Pelhřimovsku, neboť zdejší mzdy jsou v průměru jedny z nejnižších v ČR.

7 Největší průmyslové podniky kraje Vysočina

Po roce 2004 neustále posiloval svou pozici mezi nejvýznamnějšími podniky jihlavský BOSCH DIESEL. Během roku 2005 vybudoval v Jihlavě Pávově další výrobní halu za 3 mld. Kč, v níž našlo práci přes tisíc osob. Na konci roku 2005 tak pracovalo v tomto dominantním podniku Vysočiny více než 6 tisíc zaměstnanců. V průběhu roku 2005 bylo rovněž rozhodnuto o vybudování tzv. pávovského obchvatu, po jehož urychleném dokončení vedení firmy BOSCH DIESEL dlouho volalo. Výstavba tohoto obchvatu, která by měla být dokončena do roku 2007, zajistí firmě lepší napojení na dálnici a silnici I/38 a podstatně tak zlepši její dopravní polohu vůči zákazníkům i dodavatelům. Na začátku roku 2006 se vedení společnosti zvažovalo investici do výstavby dalšího objektu v Jihlavě – Pávově nedaleko dálnice D1. Tato část komplexu by měla představovat vývojové a výzkumné centrum, ve kterém by našla práci asi stovka inženýrů. Realizace tohoto projektu však zatím naráží na problém v podobě nutnosti vykácení 1,35 ha sousedního lesa. O potvrzení výstavby by se mělo rozhodnout do konce roku 2006. Kdyby nebylo povolení k vykácení lesa poskytnuto nebo se mělo jeho vydání časově protahovat, postaví firma BOSCH DIESEL toto vývojové centrum namísto v Jihlavě v Asii. Vzhledem k tomu, že se jedná o projekt mající charakter výzkumného a vývojového centra, který by dal práci především vysokoškolsky vzdělaným lidem, byla by škoda, kdyby se jeho realizace neuskutečnila. Dosud totiž zahraniční investoři budovali v ČR až na výjimky montážní haly, ačkoliv samotná ČR toužila vždy po realizaci projektů, jaký nyní může uskutečnit firma BOSCH DIESEL v Jihlavě.

Skutečnost, že průmysl města Jihlavy je v současné době orientován zejména na dodávky pro automobilky, potvrzuje i rozvoj elektrotechnické firmy Automotive Lighting, vyrábějící osvětlovací zařízení do dopravních prostředků. V polovině roku 2004 dostavěla tato společnost v Jihlavě výrobní halu za 3,6 mld. Kč. Díky této investici se podařilo zaměstnat více než stovku lidí. Na začátku roku 2006 se podnik Automotive Lighting, především kvůli chystané výstavbě automobilky Hyundai, rozhodl pro další rozšíření svého provozu v Jihlavě. Během příštích pěti let chce Automotive v Jihlavě investovat 2,6 miliardy korun. Zatímco na začátku roku 2006 zaměstnával 1 700 pracovníků, po dostavění plánovaného objektu by měl poskytnout práci dalším pěti stovkám osob. Příchod těchto podniků je pro kraj Vysočina zcela jistě velmi pozitivní.

Tradičním průmyslovým odvětvím kraje Vysočina před rokem 1989 byl totiž textilní a kožedělný průmysl, který se však ocitl po revoluci v těžkém útlumu. Kvůli přílivu levného zboží z Asie a kvalitního zboží ze Západu se české textilky a obuvnické podniky staly nekonkurenceschopnými, a to i proto že po rozpadu RVHP ztratily odbytiště svých výrobků na Východě. V případě, že by na Vysočinu v 90. letech nepřišly strategií investoři jako BOSCH DIESEL a Automotive Lighting, hrozila by tomuto regionu velmi vysoká nezaměstnanost. Současně obě tyto firmy vyplácejí na zdejší poměry velmi vysoké mzdy. Např. v roce 2005 byla průměrná mzda na Jihlavsku ve všech sektorech národního hospodářství 18 500 Kč, průměrná mzda pracovníků ve firmě BOSCH však převýšila hranici 20 000 Kč.

Problém by ale mohla znamenat případná recese v současné době prosperujícího automobilového průmyslu, která by negativně postihla výrobu obou těchto podniků. Jejich potencionální odchod z Vysočiny či jen utlumení výroby spojené s propouštěním pracovníků by zdejší region těžce poznamenalo. Těžkosti by mohly být o to větší, že se průmysl Vysočiny

až příliš orientuje na dodávky pro automobilový průmysl, zatímco ostatní odvětví stojí v pozadí (kromě dřevozpracujícího průmyslu). Pro Jihlavsko by byla optimálnější větší diverzifikace průmyslové výroby. Při větší diverzifikaci průmyslové výroby by se totiž snáze odolávalo recesím v jednotlivých odvětvích a oborech průmyslu.

Další významnou firmou, působící na Vysočině a dodávající komponenty pro výrobce automobilů, je jihlavský Motorpal. Motorpal vyrábí vstřikovací zařízení pro dieslové motory. V roce 2002 začala tato společnost provádět razantní změny, které měly vést k zefektivnění výroby. Nejprve došlo k propuštění 560 zaměstnanců. V průběhu roku 2005 se vedení společnosti rozhodlo ukončit výrobu v odštěpném závodě v Havlíčkově Brodě. O práci zde přišla asi stovka zaměstnanců. Veškerá výroba z uzavřeného provozu byla přesunuta do Jihlavy, což je v souladu s cílem společnosti maximálně koncentrovat výrobu. Kromě závodu v Jihlavě si Motorpal stále zachovává provozy ve Velkém Meziříčí, v Jemnici a Batelově. V současné době zaměstnává Motorpal asi 1 900 osob.

Pelhřimovský Agrostroj, jediný český výrobce zemědělských strojů, rovněž po roce 2004 investoval do rozšíření výrobních prostor a vytváření nových pracovních míst. V roce 2005 se Agrostroj rozhodl postavit novou halu v Pelhřimově, kde by měla najít práci stovka zaměstnanců, i když část jich bude převedena z jiných provozů. Agrostroj rovněž obnovil provoz v Počátkách. Areál, který přestal používat před pěti lety, zrekonstruoval a mimo jiné v něm vybudoval i pracoviště k svařování pomocí špičkových laserů. V tomto provozu je v současné době zaměstnáno šedesát pracovníků. V roce 2006 se zařadil Agrostroj mezi podniky s 1 000 a více zaměstnanců. Cílem společnosti je také vybudování prodejního centra zemědělské techniky pro střední Evropu na pozemcích průmyslové zóny u Velké Bíteše. Tyto pozemky zakoupil Agrostroj v roce 2004.

Největší zaměstnavatel Žďárska, strojírenský a metalurgický komplex ŽĎAS, přešel v roce 2002 pod nového vlastníka Železiarny Podbrezová. Ihned po svém vstupu do ŽĎASU odstartovalo nové vedení program restrukturalizace. V následujících letech se podařilo zvýšit tržby, export i zisk firmy. K prvnímu masovému propouštění sáhlo vedení v roce 2005, od října do ledna bylo zrušeno 111 míst v kategorii technicko hospodářských profesí. Tento krok vedení byl veden snahou o zlepšení pozice společnosti, hlavně z důvodu přiblížení produktivity práce s konkurencí. Ušetřené mzdové prostředky byly použity na zvýšení průměrné mzdy, která je v současnosti stále ještě pod průměrem kraje. Strojírnost má dnes na Vysočině mezi ostatními odvětvími dominantní postavení. Podniky tohoto průmyslového odvětví jsou nejvýznamnějšími zaměstnavateli kraje, i proto jim v této kapitole byla věnována zvýšená pozornost. Jak se vyvíjely po roce 2004 další velké podniky ostatních průmyslových odvětví?

Firma PLEAS, která je největším českým výrobcem denního a nočního bavlněného prádla a zároveň největším textilním podnikem Vysočiny, již během roku 2003 uzavřela kvůli propadu odbytu na evropském trhu svůj závod v Chlumci nad Cidlinou a propustila všech 135 zaměstnanců. V následujících letech se však žádné masové propouštění nekonalo, naopak na začátku roku 2006 se firma rozhodla od března otevřít nový závod v Milevsku. V milevském podniku zrušil výrobu v srpnu 2005 písecký Jitex a především kvůli místní kvalifikované pracovní síle se rozhodl havlíčkobrodský PLEAS investovat do obnovy výroby. V tomto podniku by měla najít práci asi stovka švadlen.

Jak vyplynulo z analýzy pro rok 2004 a 2003 je velmi prosperujícím průmyslovým odvětvím Vysočiny zpracování dřeva. Největším zaměstnavatelem v odvětví dřevozpracujícího

průmyslu je podnik Dřevozpracující družstvo Lukavec z Pelhřimovska. V roce 2005 rozšířilo družstvo výrobu nábytkových dílů ve svém závodě v Humpolci. Do nových strojů zde bylo investováno přes 100 mil. Kč. Díky tomu se podařilo zvýšit v tomto závodě výrobu na trojnásobek. Družstvo zaměstnává zhruba 750 lidí, z toho 200 v Humpolci. Výrobní program se v současnosti orientuje především na dřevotřískové desky pro nábytkářství, což je v souladu s cílem vedení firmy, totiž dát svým výrobkům maximální přidanou hodnotu. Kvůli rozšíření spolupráce se švédskou BSJ se v Lukavci rovněž instalují stroje na zpracování surových desek, které Švédové odebírají. V Lukavci se staví také sklad, který umožní kompletaci složitějších zakázek.

Významnější jsou však v tomto odvětví firmy se zahraniční kapitálovou účastí, zejména společnosti Stora Enso Timber Ždírec, Holzwerke Wimmer sídlící rovněž ve Ždírci a jihlavský Kronospan. Firma Kronospan se zabývá výrobou dřevotřískových a laminovaných desek, které z Jihlavy vyváží do celé Evropy. Firma Stora Enso Timber je největší tuzemskou pilou. V polovině roku 2005 tento podnik uvedl do provozu novou, modernější výrobní linku. Tato investice stála 0,3 mld. Kč a umožnila firmě téměř o třetinu zvýšit výrobu řeziva.

Největší tuzemský masokombinát a potravinářský podnik Vysočiny Kostelecké uzeniny, zaměstnávající v současné době 1 500 zaměstnanců, přešel v roce 2005 do impéria Andreje Babiše, který ovládá významnou část českého potravinářského a chemického průmyslu. Bývalé vedení stanulo v březnu roku 2006 před soudem kvůli podezření z tunelování společnosti, které se však nepotvrdilo.

Do budoucna se dá na Vysočině očekávat další rozvoj podniků v odvětví strojírenského a elektrotechnického průmyslu, tedy firem dodávajících především pro automobilový průmysl. Nejedná se pouze o firmy BOSCH DIESEL nebo Automotive Lighting, ale především o místní drobnější firmy, které by se mohly stát významnými subdodavateli právě těchto velkých podniků. Prohloubení spolupráce českých podniků se zahraničními investory je pro kraj Vysočina obrovskou šancí. Rovněž budou prosperovat podniky v odvětvích s velkou přidanou hodnotou. To je případ zejména dřevozpracujícího průmyslu, který má na Vysočině jednak tradici a jednak se může opřít o přirozené přírodní podmínky kraje Vysočina, tedy bohatost lesů. Na odkaz zemědělství kraje Vysočina zdatně navazuje potravinářský, především masný a mlékárenský průmysl. I do budoucna lze očekávat, že toto průmyslové odvětví bude mít na Vysočině velmi silné postavení. Naopak z důvodů obrovské konkurence se předpokládá, že bude docházet k dalšímu omezování textilní výroby, i když ne již v tak masové podobě jako tomu bylo po roce 1990.

8. Závěry

- Největší průmyslovou společností Vysočiny podle průměrného počtu zaměstnanců v roce 2004 byla firma Bosch Diesel s 4 837 pracovníky, což bylo o téměř 2 000 osob více než druhý v pořadí ŽĎAS,
- sedm průmyslových společností se sídlem v kraji Jihlava zaměstnávalo více než 1 000 lidí,
- všechny analyzované firmy dosáhly celkového obratu 111 mld. Kč, čtvrtinou se na něm podílelo strojírenství,
- bezmála polovina podniků z 325 do analýzy zařazených vykázalo vyšší obrat než 100 mil. Kč,
- nejvyššího obratu dosáhla firma Bosch Diesel, a to 17 mld. Kč, čímž o 10 mld. Kč předstihla firmu s druhým největším obratem, kterou je Automotive Lighting,
- nejvyšší obrat přepočtený na jednoho pracovníka vykázal dřevozpracující průmysl, který jako jediný překročil hodnotu 4 mil. Kč na pracovníka,
- podniky potravinářského a dřevozpracujícího průmyslu dominují žebříčku firem s nejvyšším obratem na zaměstnance,
- všechny průmyslové společnosti zařazené do analýzy vykázaly hospodářský zisk ve výši více než 4,5 mld. Kč, což představuje oproti roku 2003 nárůst o téměř 1,5 mld. Kč,
- nejúspěšnějším odvětvím dle obratu dosaženého na jednoho pracovníka byl dřevozpracující průmysl, který dosáhl zisku přes čtvrt milionu na pracovníka,
- největšího zisku dosáhla společnost Bosch Diesel 1868,1 mil. Kč (hospodářský výsledek za běžnou činnost), naopak v největší ztrátě zakončila rok 2004 firma Zexel Valeo Compressor s -465,2 mil. Kč,
- v 325 podnicích zařazených do analýzy bylo dosaženo účetní přidané hodnoty 28,2 mld. Kč, největší měrou (téměř třetinou) se na ní podílelo strojírenství, nejvyšší účetní přidanou hodnotu na pracovníka však vytvořil opět dřevozpracující průmysl,
- nejlepších ekonomických výsledků dosahuje okres Jihlava, naopak nejhůře si vede průmysl v okrese Pelhřimov,
- okres Jihlava se na celkovém obratu kraje Vysočina podílel téměř polovinou (43,4 %),
- pouze okres Jihlava dokázal vytvořit obrat na pracovníka větší než 2 mil. Kč, jako jediný se tak dostal nad průměr kraje, který činil 1,953 mil. Kč na pracovníka,
- ve všech podnicích zařazených do analýzy bylo dosaženo kladného hospodářského výsledku 4 547,5 mil. Kč, přičemž samotný okres Jihlava vykázal zisk 2 726,0 mil. Kč,

- s výjimkou okresu Havlíčkův Brod bylo ve všech okresech kraje dosaženo vyššího hospodářského výsledku než v předchozím průzkumu analyzujícím rok 2003,
- okres Jihlava vykazuje rovněž vysoký zisk na jednoho pracovníka, který značně převyšuje hodnotu sto tisíc, naproti tomu nízkého zisku na pracovníka bylo dosaženo v průmyslových podnicích v okrese Třebíč a Pelhřimov,
- nejvyšší přidané hodnoty docílily firmy v okrese Jihlava, a to 12 335,7 mil. Kč, což je čtyřikrát vyšší hodnota, než kterou dokázaly vytvořit podniky na Pelhřimovsku,
- v okrese Jihlava oproti ostatním okresům kraje Vysočina byly v roce 2004 vynaloženy i výrazně vyšší osobní náklady na pracovníka,
- obrat na pracovníka dosáhl ve všech průmyslových společnostech Vysočiny zařazených do analýzy 80,2 % hodnoty tohoto ukazatele vypočteného pro celou ČR,
- nejlépe prosperujícím odvětvím v porovnání s ČR je dřevozpracující průmysl, který převyšuje celorepublikovou hodnotu obratu na pracovníka o více než 150 %,
- nejnižších hodnot obratu na pracovníka ve srovnání s ČR dosahuje na Vysočině průmysl skla a stavebních hmot a odvětví výroby a rozvodů energií a vody (méně než 40 %),
- ve valné většině průmyslových odvětvích na Vysočině docházelo mezi roky 2002 až 2004 k nárůstu obratu na pracovníka,
- zatímco téměř ve všech odvětvích průmyslu v ČR je zaznamenáván dlouhodobý meziroční nárůst zisku, v kraji Vysočina dochází v jednotlivých letech v mnoha odvětvích ke kolísání vykázaného zisku směrem nahoru i dolů.